

SVOBODNA MISEL.

Glasilo slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravnništvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja iokrat na leto in velja 2 K.

Spomini bivšega duhovnika.

II.

Vrata ječe, vrata mučilnega zavoda tako za telo, kakor za dušo so se mi odprla, pred seboj sem zopet zagledal krasen svoboden svet, veselo, žareče solnce. Prsa so se mi širila, ko sem zapuščal semenišče, ali zdelo se mi je, da se nebo ne smejlja več tako prijazno, zemlja da je ozka in tesna, to je bila posledica mojega zasuznjenege duha, ker na duhu sem usuznjen zapuščal semenišče odhajajoč v novi duhovski stan.

Nastopil sem službo z trdnim sklepom biti ljudstvu v pravem pomenu, ne v pomenu hijerarhije, učitelj resnice in ljubezni. Cerkvene obrede sem opravljal spodobno brez zavijanja očes, brez cvilenja in drugih sleparij, s katerimi sredstvi si mnogi duhovniki množe bogastvo in poveljujejo senco svoje hinavske pobožnosti.

Toda še taka trdna volja ni pomagala ničesar. Kot suženj rimskega škofa sem moral oznanjati mesto svobode suženjstvo, mesto luči temo, mesto duševnega napredka duševno ničvrednost. V spovednici pa sem bil kot malik in sodnik mišljenja in vesti svojih sobratov. Rimska hijerarhija je zasuznjevala po meni človeško dostojanstvo in je vklepala v verige. Dostojanstvo človeško obstoji v pameti in volji ter v svobodnem vporabljanju obeh k spolnjenju v moralni svobodi. Kot rimski duhovnik nisem imel niti svobode pameti niti svobode volje, kajti nisem smel drugače misliti, govoriti in pisati, kakor mi je zaukazovala duhovska gosposka. Ako bi bil hotel drugače misliti, govoriti ali pisati, takoj bi bil največji hudodelnik. Tudi svojega boga si nisem smel pod kaznijo smrtnega greha drugače predstavljati, niti ga drugače častiti, kakor je to zahtevala od mene rimska hijerarhija; da, celo bog sam ni smel od mene vzeti druge molitve in češčenja, kakor mu jo je odmerila in prisodila edinozveličavna. Kot duhovnik torej nisem imel svobode mišljenja.

Skelelo me je posebno še to, da so ljudje sedaj mojo osebo suženjsko čislali. Poljubljali so mi še celo roke. Kaj ni že dosti, da sem sam suženj, sem si mislil in pomiloval ubogo zasuznjeno ljudstvo. Bolelo me je to, da sem bil orodje za posuznjevanje svojih bližnjih. O Rim, ti mešaš strup v svoje blagoslovljeno olje,

da z njim zastrupljaš človeško dostojanstvo. Vsi so gledali na me kakor na kako popolnejše bitje. Zakaj? Mari zato, ker sem stal pod papežem? Sam pa sem se zavedal, da nisem postal nikako boljše bitje, temveč suženj, ki mora s svetim hinavstvom slepariti svoje bližnje. Kakor sveto okinčano žrtev iz paganskih časov so me s slavljem in ceremonijami spremljevali v cerkev.

Čutil sem, kako mi gineva ljubezen do življenja, kako mi pojema veselje do dela, in navzlic vsem naporom se je polastila mojega srca hladnost, malomarnost in celo čut sovraštva. Črez vse me je težilo izvrševanje vsakovrstnih ceremonij pred oltarjem, ker sem videl, da na ta način le podpiram pri ljudeh prazno vero in hinavstvo. Bil sem prisiljen k hinavščini, moral sem se sam pred seboj sramovati. Suženj si, mi je klicala vest. Šel sem v sebe, zavedel sem se, pogledal sem hijerarhiji pod hinavsko krinko in zagledal sem ostudno pošast. Odložil sem težki črni plašč.

To kar hijerarhija imenuje katoliško vero, ni pravi in čisti Jezusov nauk, ki bi mogel narode osrečiti. Hijerarhija se ne ravna po načelih Krista, ne uči njegovega pravega nauka, temveč je vstvarila določbe in priveske ter bistveno spremenila in pokvarila prvotno čisto krščanstvo. Pridejala je tudi razne priveske, ki jih izrablja, da z njimi izpodkopava telesni in duševni blagor narodov ter utrjuje tiranstvo papežev in množi njihovo bogastvo. Ali morebiti to odgovarja Zveličarjevemu naukom, da velik del naroda stoka v siromaštvu, višji duhovni in prelatje pa bogate in potratno žive. Edinozveličavna je kriva, da se nahaja velika večina ljudi pod duhovskim jarmom v nevednosti, prazni veri in zmoti, tako da je skoro živali podobna, blagoslovljeni papeževi služabniki pa vladajo svojevoljno nad njo. Kje je druga največja zapoved božja? Vse je le puhel obred. Zato se ljudje od duhovnikov obračajo; razsodno občinstvo je ogorčeno proti rimski cerkvi, in ta mrznja je čisto opravičena. Kajti kaj storijo duhovniki za ljudstvo, ki na duši in telesu ranjeno stoka pod duhovniškim jarmom? Večji del duhovništva gre brez sočutja nad bolečinami njegovimi dalje, kakor svetopisemska duhovnika mimo Samarijana. Veliko število duhovnikov še ve ne, oziroma neče vedeti, kakí tiranski moči služi kot slepo orodje, kako nesramnost podpira. Oni sicer govore o spravi v zveličanju, drže pa se le mrtve črke. Govore o cerkvi, toda nečejo sprevideti, da so ta cerkev živi ljudje in sicer ljudje tukaj na zemlji, ki potrebujejo sprave, da se uravna razmerje med omikanimi in neomikanimi med bogastvom in revščino. Tu bi bilo polje za pravega učitelja naroda, tu bi morali duhovniki pomagati z dejanji, ne pa z praznimi besedami. To je tisti Gospodov vinograd, ki potrebuje delavcey, ko je grozdje zrelo. Duhovništvo pa je zgrešilo svoj poklic. Čuti že, da je parasit v organizaciji človeštva. Sramuje se že samega sebe in trpi vsled tega. To trpljenje pa si hoče olajšati na ta način, da se vdaja pijančevanju in drugim strastem, tako da na duši in telesu pohabljen živi brez vsakega moralnega čustva podobno živali.

III.

Marsikateri duhovnik vzdihuje nad suženjsko vlado Rima, in bolečine hudo razdirajo njegovo srce. Vem, da se okov rimskega jarma ne da streti z enim vdavcem. Čeravno se imenujete „izvoljeni in blagoslovljeni služabniki Gospodovi“, vendar ste le sužnji Rima. Pustite kmete, vsaj ste ponajveč njihovi sinovi; vi se redite iz njihovega znoja, a vendar jih proklinjate in obsojate, kadar vidite, da se hočejo duševno povzdigniti in oprostiti duhovniškega jarma. Vi se mastite, kmetje stradajo, vi potratno živite, ko oni revščino in bedo trpe. Poglejta škofa, koliko tisoč kron letnega dohodka ima, pa mu še davke odpuščajo. O, vi niste prešinjeni s svetim duhom, da bi oznanjali pravičnost, resnico in luč, čeravno z lece kričite: le pri nas se najde resnica, mir, omika in moralna svoboda, mi smo tisti pravi prijatelji in vodniki ljudstva, nam se mora vsak podvreči, razodeti, kdor želi doseči večno blaženost. Zakaj razširjate prazno vero, temo in suženjstvo duha? Vaš duh je priklenjen z verigami ediktov in bul, prosto mišljenje vaše je omejeno, cerkev bi vas proklela, ko bi hoteli drugače misliti, kakor ona. Rim in njegov napuh sta vašo vero tako omejila, da se tresete pri vsaki novi misli, ko premišljate, če se ta vjema z „pravo vero“. Dalje ste oropani svobode volje. Slepо morate ubogati svoje predstojnike, kajti postava pasivne, slepe pokorščine je poglavitna zapoved rimske cerkve; brez nje izgublja vsaka čednost svojo vrednost. Škofova volja je pri vas volja božja.

Po cerkvenih predpisih in notranjih okoliščinah ste tako odvisni od rimskega škofa, da ste domovini in narodu odtujeni. Vsled celibata ste odtrgani od rodbine, oropani svobode svojih src, ki so pokvarjena in zadušena. Tu se gre za velik zakon prirode, za najsvetejši del človeškega bitja, na katerem je utemeljena sreča in blagor milijonov src, čednost, čast in svoboda naroda, tu se gre za ljubezen, zakon in rodbino. To vse je vam odvzeto po postavi celibata, ki ni zapoved Kristusa in apostolov, temveč je bil vpeljan od rimske hijerarhije, ki se je sama vedno valjala v blatu nesramnosti, krvosramnosti in sodomskih pregreh. Papeži so sami zidali nesramne hiše, tako n. pr. Sikst IV., kateremu je nesel bordel letno 20.000 dukatov. Taka hijerarhija je prepovedala vam duhovnikom zakrament sv. zakona, vpeljala je celibat, ki še dandanes pokvarja vaša srca. Ta postava vam jemlje upanje, ljubezen in veselje, ki jo ponuja očetom rodbina, in zapušča vaša srca potemtakem uboga in pusta. Vsled te postave mora vaše telo shujšati, ker ste potem navezani le na tisti del ženskega spola, pred katerim se moralno čustvo ali boji in stresa, ali pa se pogreza v blato in močvirje grdobije,*) in tako postajate pri ljudstvu

*) Da ne bo kdo trdil, da pisec tu pretirava, ali celo negovori resnice, navajamo kot praktičen dokaz članek, ki so ga priobčili „Vinohradské Listy“ dne 23./III. 1907.: „Pražska justica ima velike težave z državljani duhovskega stanu. Da bi ne vzbujala javnega pohujšanja, mora zatajevati vse slučaje, kar se jih prijavi policiji o ponočnih zgodah in nezgodah mnogih in mnogih kolarnikov pozakotnih vinarnah, kavarnah in zloglasnih pajzlih, kjer zagrešajo cele vrste prestopkov. Pri neki taki pritožnosti se je v krogih sodnikov odločno

zaničevani in zasmehovani. Ta postava vam je javno odvzela znamenje mož in je iz vas napravila hinavce. Sicer je znana stvar, da se mlademu duhovniku daje pri vstopu v duhovniški stan sledeča tolažba za praktično življenje: „non unam habebis, sed mille pro una habebis“, t. j. ne boš imel ene žene, temveč tisoč za eno — in ta tolažba je ravno tako nesramna, kakor tiste navadne besede: Ako nisi vzdržen (vzdržljiv), bodi vsaj — previden. Odstranite zastore meniških celic, pogledajte brez strahu v zasebne sobe „pobožnih“ duhovnikov, povsod najdete Venero, tistega malika, ki se mu vsi klanjajo, ki celo spovednice oskrunja.

In kaj vam potem ostaja, ako ste oropani svobode pameti, volje in srca. Ali vam zamore želodec nadomestiti veselje srca? Ali vam diši jesti, ko iz tisočerih grl odmeva glas stradajočih? Ali vam morebiti vzdihljeji trpinov slade vaše kupice? Imenujete se „očete in učitelje“; pokažite z dejanjem, da ste to, s čemur se bahate, pomagajte telesni in duševni revščini bližnjih. Toda kako pomagati? Morda z grošem, ki ga semintja vržete beraču? Ne! S tem le onečaščujete človeško dostojanstvo, ko kapljo vode spuščate v veliki ogenj človeške revščine. Nastopite rajši nasproti moči rimske hijerarhije, uničite prazno vero, tisti strup svobodnega delovanja in čednosti, razbijte verige vesti in vere, vojskujte se za duševni in telesni blagar svojih sobratov, s tem boste pomagali sebi in narodu. Kristus je zato razširjal svoj nauk, da človeštvo že na tem svetu osreči, ne pa, da tukaj revščino trpi in lakoto, ako hoče doseči po smrti večno izveličanje. Zavržite že vendar enkrat smešno mnenje, da morate živeti in umreti le za Rim, škofo in prelate, živite in delajte rajši za svoje sobrate.

Kristus ni na osebi Petrovi, temveč na veri in ljubezni ustanovil cerkev. Toda Rim se ne boji nobene goljufije, njegovi prelati in nunciji se poslužujejo najnesramnejših sredstev, da bi razširili svojo moč, in goljufljivo uče, da cerkev ni utemeljena na veri in ljubezni, temveč na zmotljivi osebi Petrovi. Rimskemu škofu se ne gre ne za vero, ne za moralo ljudstva, temveč za posvetno moč in bogastvo. Rim in njegovo slepo orodje, duhovništvo, so vkovali našega duha v okove in razglašajo v imenu vere in cerkve prokletstvo nad tistimi, ki nečejo tako nespametno misliti, kakor zapoveduje katoliška cerkev. Kakor rečeno gre se samo za denar. Boga prodajajo, barantajo z mašami. Od žen in mater, na kojih bledeh licih se poznajo sledovi lakote in revščine, jemljejo denar za maše. Razne šege in obredi, katere je vpletel Rim med verske nauke, so v prvi vrsti zato tukaj, da se z njihovo pomočjo izžema iz ubogega, nezavednega ljudstva denar.

Kdorkoli izmed duhovništva ima le še pičico zavesti v sebi o človeškem dostojanstvu, o ljubezni do bližnjega, mora izpoznati, da je parazit, da je škodljiva, gnila veja na drevesu današnje moderne družbe. Kdor se tega zaveda, mora logično tudi izvajati iz

reкло, da že ne bo več mogoče takih slučajev zatajevati še nadalje, ker se čudovito množe in ker postajajo pohujšanje vsled njih čedalje večje“. — Seve, če „ukrade“ lačen delavec kos kruha, ni maziljen, zato se ga pa drugače namaže.

tega posledice, pobesiti mora na kol nečastni črni plašč, ki je znak sovraštva, hinavščine in nepoštenosti. Poiskal si bo drug poklic, kjer bo lahko deloval srečen in zadovoljen za blagor celokupnosti in v svesti si bo lahko, da je naredil korak, katerega se bodo veseli vsi v resnici dobri in pošteni ljudje. Na Francoskem to delajo duhovniki že zelo mnogoštevilno in tudi na Češkem podobni slučaji niso več redki.

O katoliških misijonih.

I.

Misijonske postaje in civilizacija Indijanov.

(Govoril na svetovnem kongresu Svobodne Misli v Buenos Aires v Juž. Ameriki g. V. Frič, delegat čes. sekcije.)

Radostno pozdravljam priložnost, ki se mi nudi, da bi na tem mestu opozoril človekoljube na prebivalce gozdov, zasledovane in preganjane od vseh, ki pridejo z njimi v stike.

Hočem govoriti predvsem o južnoameriških domačinih, ki so po splošnem naziranju odločeni v to, da polagoma izginejo. In vendar ni nikjer v vseh na novo pridobljenih pokrajinah zadosti delavskih moči, da bi se moglo izkoristiti v polni meri dosedaj nedotaknjeno zemljo.

Kaj pomenijo v Argentiniji besede „obljuditi kako pokrajino“? Pomenijo pobiti 300 Indijanov in pripeljati tja 100 krav s petimi pastirji. Pri tem se pa še celo misli, da se je storilo nekaj koristnega za napredek zemlje, ker domačini baje niso sposobni civilizacije.

Kdo razširja to splošno naziranje? Zanimiv je fakt, da so ti, ki najbolj razširjajo omenjeno teorijo, ki najbolj zasledujejo Indijane, navadno ljudje, v katerih žilah se pretaka vsaj polovico divjaške krvi, oziroma ljudje, ki so morebiti videli enkrat takozvane „civilizovane“ Indijane ter sodijo po njih i ostale, ali pa so ljudje, ki jih sploh nikdar niso niti videli.

Nasproti temu trdijo ljudje, ki so živeli med svobodnimi divjaki, ki še niso sprejeli in očutili civilizacije, da so zelo sposobni za civilizacijo, da se odlikujejo z izvanredno prirojeno inteligenco, kajti njih očetje niso poznali napak in slabe strani civilizacije, matere jim niso kvarile telesnega razvoja z različnimi pasovi, modrci i. t. d. in njihovi dedje so živeli priprosto življenje v prosti naravi.

Da bi odločili, kateri izmed teh dveh sebi nasprotujočih nazorov je pravi, vprašam: kaj se je do sedaj napravilo, kar bi moglo dokazati, da so Indijani nesposobni civilizacije?

Prav do zadnjega časa se ni segalo k drugemu sredstvu kot k „ognju in železu“. Javnost pa se da tako prevarati, da govori in piše o svetnikih in apostolih, herojih človekoljubja, in kaka vse-mogoča imena si še sami pridavajo v poročilih, katera zastonj razglašajo za dobrovolne darove. V Evropi sem videl cela društva

gospa in gospodičen, ki šijejo obleke, srajce okrašene z našitki, delajo klobuke, pleto nogavice in rokavice za misijonske postaje; in kam pridejo vse te stvari darovane samostanom na tisoče izvodov? Delo človekoljubnosti se prodaja v sosedni zemlji kramarjem.

Vkljub temu vidi svet vedno le dobre pastirje tam, kjer so volkovi v pastirski obleki.

Je torej popolnoma naravno, da je javnost prepričana, videč, da ne morejo apostoli nikamor privedi Indijanov, da so ti res nesposobni za civilizacijo, in ker statistike nalašč zmanjšujejo število domačinov, da bi zamogli lažje njihove pokrajine spremeniti v denarno vrednost.

In ti ljudje se hočejo nazivati kristjani!

Mnogo se govori o bivših misijonarjih, o jezuitih, ki so se izkazali zcivilizovavši velike rodove. Tu je treba pripomniti, da so bili med njimi drugačni, idealni človekoljubi, in da so bili poslani v Južno Ameriko ravno vsled tega, ker niso hoteli postati politično orodje družbe Jezusove in jo tako po naziranju predstojnikov „kvarili“.

In vendar, kako pride, da niso tudi ti nikdar ničesar dosegli z Indijani v ozemlju Chaco? So-li ta plemena manj sposobna k civilizaciji, oziroma se je bilo potreba poslužiti drugega sistema pri njih, kot so se ga posluževali Jezuiti? Vzrok, zakaj niso ničesar dosegli, tiči v tem, da ti Indijani usmrte vsakega otroka, ki se rodi v mešanem zakonu. Sam sem opazil, da je v misijonskih postajah v Chaco in v Braziliji ubijanje otrok splošna navada.

Znano je, da so Indijani plemena Tupi ponudili Špancem svoje deklice v zakon, in da so misijonarji zcivilizovali te domačine s tem, da so zboljšali njih pleme; to pa je bilo nemogoče pri plemenu Chaco, ker so se dali rajši ubiti, kakor zmešati z belimi.

In kaka grozodejstva so se dogajala v žalostnih palmovih gozdih Chaca! Temu nočemo verjeti niti, ko vojaki sami pripovedujejo o bestijalni svoji pogumnosti in svojih voditeljev; gnusno je poslušati izobražene častnike, ko opravičujejo svoje vojake, ki so mučili žene domačinov, da bi zadostili svoji perverzni pohotnosti.

In kako delujejo sedanji misijonarji — frančiškani? Že zunanji vtis take misijonske postaje je malenkosten. Razun bivališča misijonarjev opazimo tu le majhno iz palem sestavljeno kapelo, popolnoma prazno, brez vsake podobe, skromen altar tudi iz palem, pokrit z vrečami in plahtami. To „poslopje“ služi za kapelo in šolo ob enem, — za šolo samo s tem, da visi tam nekoliko tablic z abecedo. In življenje v taki postaji?

„Našel sem ob svojem prihodu okoli 300 Indijanov, skoro popolnoma golih, živečih nekoliko metrov od bivališča misijonarjev ravno tako, kot v sredini puščave: v ubogih kočah, z enako divjimi običaji in navadami, ne da bi kdo skrbel za nje. Obklopili so me, proseč dela in zemlje, plugov in volov, da bi mogli gospodariti, in se pritoževali črez misijonarje, da jim dajo jedila in nekoliko obleke le, ako jim prineso kožuhovine, voska in perja.“

Tako se glasi poročilo uradnega komisarja, ki pa ni bila ovrženo, tako se glasi moje, ki je pa listi niso hoteli objaviti: jasen odgovor na lažnjiva poročila misijonarjev samih.

Indijani žive tu nestalno, begajoč iz kraja v kraj, nimajo bivališč, kjer bi zamogli počakati sad svojega gospodarjenja. Ko bi jim dali misijonarji čiste koče, živež in obleko, gotovo bi se nobeden ne vrnil prihodnje leto k divjemu življenju. Za to dobivajo namreč od vlade — razun dobrovolnih prispevkov — vsako leto znatne vsote denarja in vojaške obleke. Toda misijonarji so trgovci: za odejo zahtevajo kožo, perja ter voska; s tem silijo Indijane, da blodijo okrog iskajoč teh predmetev, da love po neizmernih planjavah Chaca.

Tiskana so bila poročila o stotinah civilizovanih Indijanov; vendar pa nisem našel Indijanov nikjer v bednejšem položaju ko ravno v frančiškanski misijonski postaji, nikjer nisem videl, da bi se z njimi občevalo grobejše in nenravnejše, ko ravno tam. Videl sem, da se se godile med njimi v prisotnosti misijonarjev nenravnosti, mogoče samo med propalicami velikih mest; nikdar bi si ne mogel predstavljati, da bi bilo mogoče, da se tako priprost človek privadi takim stvarjem: to je približno edini napredek, ki so ga zanesli tja frančiškani. Pritoževali so se mi, da sili mladi misijonar deklico domačinko, da bi živela z njim; da jo trpinči ter privezuje k drevesu, kedar mu poskuša pobegniti; ubili bi ga, ko bi imeli kakega varuha, ki bi se jih zavzel, da ne bi sledilo takemu činu splošno morenje žen in otrok. V drugi koči je želel Indijan od mene konja za nojevo perje; ker ga mu nisem mogel dati, želel je vsaj nekoliko smodnika, da bi ubil dotičnega meniha.

In ta misijonska postaja ima pripomoči k civilizaciji Indijanov tega kraja!

Niti sledu po kaki slovnici, znalosti domačega jezika, predstav molitev, kot je to mnogo boljše v nekaterih angleških misijonskih postajah.

Videč vse to, pridemo k prepričanju, da vse te verske postaje nimajo drugega namena, kot pod pretvezo civilizacije divjakov gromaditi darove, s katerimi se množe ogromni zakladi samostanov. V ta namen pa razvijajo popolnoma nedolžno in ničesar slutečo propagando, objavljajo ognjevitata poročila polna laži, katerih si pa ne upa nikdo ovreči: dovoli-li si to, pa je v nevarnosti, da bo zasledovan na vse mogoče načine z orožjem, proti kateremu je brez moči.

* * *

K temu moremo pridati edino le besede, ki jih je spregovoril na kongresu Svobodne Misli v Parizu l. 1905. zamorec Grazia Candas iz Antil, otokov pri Ameriki: „Mi zamorci, nočemo cerkva, mi hočemo šol, knjig, hočemo postati belokožcem enaki tudi na znanstvenem in kulturnem polju.“ To so bile poslednje besede njegove jedrnate razprave, kako škodljiv je vliv misijonarjev, ki so le na-

vadni agenti za trgovske interese svojih cerkva, skrivajoč se pod firmo verstva. Vsak vinar darovan misijonarjem, je le prispevek k poneumnevanju in varanju necivilizovanih narodov.

Posledice ločitve cerkve od države na Francoskem.

Nikogar ločitev cerkve od države ni zadela tako občutno, kot francoske duhovnike. Ti reveži sedaj ne vedo, na kak način si imajo zagotoviti prihodnjost, na kak način nadomestiti izgubljeni denar in dohodke. Papež jim od svojih milijonov ne bo dal nič, to je gotovo; pobožni katoliki, kar jih je bogatih, jim tudi ne bodo dali nič, to je še bolj gotovo. Prosto ljudstvo pa, toliko od njih vodeno za nos, čeprav še tu in tam veruje, že več ne verjame duhovniku, temveč se drži cerkve in njenih obredov samo še iz navade. Usoda duhovnikov je vsem premalo mar, kot da bi jih plačevali, kakor so pričakovali papež in škofje. Duhovniki so popolnoma ubožali. Kako so bogati katoliki udani cerkvi, kaže najlepše sledeči slučaj: v Lapujolu je zahteval vaški župan od duhovnika, da naj plačuje za vporabo cerkve po 200 frankov (kron) najemnine. Dotični duhovnik še sam nima od česa živeti, zato ni mogel zbrati potrebne vsote. Obrnil se je torej na svoje ovce, predvsem na svoje bogate farane. Po dolgem moledovanju se mu je posrečilo naberačiti od katoliške aristokracije celih — 86 frankov. Posledica tega je, da imajo dobri občani v Lapujole zaprto cerkev, da se obredi ne vrše, in duhovnik sploh nima dela.*) Toda tudi sicer prihajajo tam za duhovnike slabi časi. Vsled pomanjkanja so duhovniki na Francoskem prisiljeni, lotiti se vseh sredstev, da bi se preživeli. Uče se celo delati ter postajajo hočeš nočeš prav koristni člani človeške družbe. Tako je nedavno prišla v Parizu v javnost senzacionalna vest. Ravno takrat, ko se je v državni zbornici, po shodih, po društvi govoriло o sindikatih, t. j. o strokovnih delavskih društvi, o pravici državnih vslužbencev in učiteljev na sindikate, o pravici učiteljev proglasiti stavko, je naenkrat duhoven Soulange-Bodin izjavil, da so tudi pariški duhovniki ustanovili svoj sindikat — strokovno društvo, da bi mogli braniti pravice svojega roko-delstva. Delavski sindikati so zato ustanovljeni, da bi se bojevali za časa stavek, branili delavce napram delodajalcem in so združeni v „Konfederaciji (zadrugi) dela,“ ki je osrednje društvo vseh delavskih sindikatov. Ta zadruga je anarhistična in revolucijska, uči splošno stavko in nasilno uničenje kapitalistične družbe. Takoj se je seve začelo razpravljati o tem, če tudi gospodje duhovniki pristopijo s svojim sindikatom k „Konfederaciji“ in k anarhistom, če bodo tudi oni stavkali in nasilno podirali družabni red. Gospod

*) Tako ravna je bogatih katoličanov so duhovniki krvavo zaslužili. Poglejmo jih naše po Slovenskem: če si bogat, si lahko oderuh, samomorilec, pa boš le najboljši katolik; če si reven, pa lahko za plotom pogineš, kot pes, če nimaš za štolnino. Za vse na svetu pride enkrat dan plačila.

Soulange-Bodin je javnost pomiril, ker je takoj proglasil, da so vstanovili sindikat samo zato, da bodo mogli skupno kupovati poceni premog, moko, kruh, svečavo, obutalo, obleko, ker časi so sedaj slabi, denarja pa ni. Anarhistom da se pa zasedaj nepridru-žijo, ter ostanejo zvesti papežu in škofom. — Na jugu prede duhovnikom v departementu (del francoske države, kot pri nas de-že) Centre pa še bolj trda. Tam je prišlo tako daleč, da zahte- vajo — osemurni delavni čas. Služba jim malo nese, so preobte- ženi z delom, in zato so začeli spoznavati, da so socijalistični nauki vendar le dobri in pravilni. Da bi prišli do denarja, so se morali lotiti koristnega dela. Združili so se v sindikate za pri- delovanje medu in prodajo vina. Za tako stvar je pa treba mnogo časa, zato so objavili proglas, da za svoje farane ne morejo nič več toliko delati, kot pred. Sedaj bodo delali, to je, bodo za svoje farane na razpolago dopoldne po štiri ure, popoldne pa tudi po štiri, več pa da za ljubega boga ne morejo delati. Ostali čas po- svečajo pridelovanju medu in vinski kupčiji.

Tako koristno vpliva torej ta „strašna“ ločitev cerkve od države na Francoskem. Duhovnike uči sprjazniti se z napredkom, s soci- jalističnimi idejami, a kar je glavno, uči jih koristnega dela. Mogoče torej ločitev res ozdravi zemljo ter napravi iz cele vrste duhovnikov poštene ljudi. Kot dokazujejo francoske razmere, je ljubljanski škof, občan Jeglič zelo dalekoviden politik: že sedaj pripravlja svoje lemenatarje na tiste čase, ko se pojavijo francoske razmere tudi pri nas, zato se mu morajo učiti razen različnih katoliških „ved“, tudi predmete kramarskega ceha, kot je knjigo- vodstvo itd. Samo to je smola, da polom 70 konzumov na katoliški podlagi dela čudno sposobnostim božjih maziljencev. Opravičuje jih samo to, da se je šlo tu le za denar prav navad- nega ljudstva, ko se bo šlo za lastne žepe, bodo že previdnejši, kar imamo včasih priložnost spoznavati že sedaj.

Razmere, kakoršne so nastale sedaj za francoske duhovnike, so pa pred vsem resen opomin onim slovenskim materam in se- stram, ki smatrajo svoje sinove oziroma brate dijake samo tako dolgo za ljudi, dokler jim ne pokaže upanja, da jih bodo videle „pred oltarjem,“ namreč pri polnem koritu, kot njih kuharice, ko bo dosti „prate in vina“ na račun — fare. Na Francozkem je fa- škim kuharicam odklenkalo. Nič več ne bodo vzor vsem lenim in požrešnim ljudem. Če bodo hotele vzdržati pri „gospodih“, bo treba trdo delati, kot mora vsaka poštena delavska žena delati s svojim možem vred.

Krvava cerkev.

Pred devetnajstimi stoletji se je zgodila v Palestini krvava tragedija. Nastopil je kot prerok Jezus iz Nazareta, ki ga vsi so- časni zgodovinopisci imenujemo „ἀνὴρ σοφός“ (moder mož). Narava njegova in kraj, ki je o njem vzrastel, oboje je vplivalo na nje- govo mišljenje. Krasno idilo njegovega mladega življenja nam je

naslikal francoski pisatelj Renan.*) Videl je sovražnost in izprinenost človeštva, drvenje sveta za posvetno srečo, neusmiljeni boj človeka zoper človeka in nastopil je v svoji domovini z vzvišenim naukom ljubezni, kateremu podlaga je: ljubi svojega bližnjega, kakor sam sebe. Z ljubezni polno besedo in z dobrim delom je šel v boj zoper svet, oznanjujoč jim nov nauk, nauk ljubezni. Videl je povsod, posebno v svojem narodu, da so ljudje pozabili sami nase in na svoj vzvišeni cilj in da iščejo samo zunajnosti. Mnogo je bila temu kriva judovska duhovščina, ki je trgovala z bogom ter kazala boga le v zunanjem bogoslužju in v obilnem govorjenju ter razlaganju starih judovskih knjig. Novi prerok je hotel poglobiti ljudstvo ter ga s tem dvigniti.

Zato je bil njegov nastop ob enem nastop zoper ono baharsko duhovščino, ki je na ulicah kazala svojo pobožnost. Ker se je množica zanimala za novega preroka, nastopila je duhovščina proti njemu. Po triletnem učenju so ga višji duhovni zgrabili, postavili so ga pred rimsko sodišče in so zahtevali, da ga križajo, ker je baje rekel, da je sin božji. In na Golgati so ga križali. Bilo je to nekaj čisto naravnega, kajti celo stari Grki, ki niso bili posebno pobožni, so zapodili iz mesta sofista Protagora, ter javno sežgali njegove spise, ker je trdil, da ne ve, če so bogovi, in če bi bili, da ne ve, kakšni so; in s a m Sokrates je moral piti strup, ker so ga obdolžili brezboštva.

Tem strožje se je nastopalo tu, ker je imela oblast v rokah duhovščina, ki je proti nji nastopil novi prerok, ki si je celo upal trditi, da je sin božji, kar oni seveda niso razumeli. (Gl. o tem Tolstoj: Štirje evangeliji). V znamenju krvi, prelite od duhovščine, se je torej začelo.

S tem je bila končana tragedija v Palestini, ki pa je bila samo predigra velike tragedije, ki se je imela poslej vršiti v Evropi. Nobeni boji niso stali človeštvo toliko krvi, kakor boji za bogove.

Religije pa so bile tiste, ki so prelivale kri, duhovščina je bila, ki je morila, kakor je judovska duhovščina umorila Kristusa, velikega modreca, vznešenega preroka. Že rimski pesnik Lukrec poje o škodljivosti religije, ker v svoji zaslepljenosti ljudje prelivajo kri zaradi nje!

Vsaka religija namreč trdi, da je edino prava in edino zveličavna, zato gre na boj zoper vse druge, in isto tako človek, ki je v religiji.

V neštetih vojnah se je prelivala kri po Evropi do današnje dobe, in večina teh vojn je imela religiozen izraz, ali je bilo vsaj ozadje religiozno pobarvano, kajti vsaka vojska je dobila blagoslov od svojega boga, ko je šla morit ljudi. Največ krvi pa je prelila katoliška cerkev, ker ona najbolj trdi, da je edino prava, edino zveličavna, nezmotljiva.

Le pogledjmo nje zgodovino. Po smrti Kristovi so se razgubili njegovi učenci ter nesli v svet „veselo oznanilo“, novi nauk ljubezni.

*) Renan: Das Leben Jesu. Universal bibl. 2921—23.

Prišli so tudi v Rim, ki je bil središče tedanjega sveta. Paganstvo je bilo takrat v Rimu in v vsem starem klasičnem svetu že zelo razpadlo; religijo in vero v bogove so nadomestovale filozofske šole.

Kristjanstvo bi se bilo v Rimu lahko popolnoma mirno razširjalo med nižjimi sloji, saj to je bil nauk enakosti, kakor današnji socializem, in kot filozofska šola bi bilo dobilo privrženecv tudi v višjih krogih. Toda Židje, ki so se borili takrat za svoj obstanek v Rimu, so razglasili kristjanstvo za judovsko sekto, ki na nedostojen način časti boga. S tem so hoteli rešiti sebe, in to je bil povod za preganjanja, kajti Rimljanu so bili ljudje, ki si s svojimi bogovi niso upali v javnost, zoperni in suzljivi. V tistem času je bilo mnogo novih bogov in novih religij prinesenih v Rim, kjer so se udomačile. O tem krasno razpravlja Th. Keim v svoji knjigi „Rim in kristjanstvo“, kjer razločno pokaže mišljenje in gibanje tega časa ter postavi preganjanje kristjanov v popolnoma drugo luč, nego si predstavljamo mi. Čas sam je bil zelo ugoden razvoju kristjanstva, zbirale so se v krog bratstva zatirane suženjske množice in nagnjenje k misticizmu, ki je sledilo propadu paganstva ter rodilo novoplatonsko šolo, je pripeljalo v ta krog tudi može, ki niso našli zadovoljnosti v propalih paganskih bogovih, ki so se rušili v prah, in v rimskih filozofskih šolah, ki so izgubile izpod sebe ona klasična tla, na katerih so bile vzrastle. A oni so bili še na pol „stari“ in niso vsprejeli kristjanstva v oni priprosti obliki, ki mu jo je dal Krist, ki ne potrebuje nobene razlage, ampak samo dejanj — in združili so staro filozofijo in novi nauk. Formulirali so boga, kar Kristus ni nikdar storil, in tako je izginilo dobro jedro zopet v kupu besedij — in besede so bile, za ktere se je bil poslej boj, kajti besede so, ki tvorijo religijo. Razpor se je vnel takoj med prvimi cerkvenimi učenjaki glede razlaganja raznih besedij v bibliji, in začele so se sekte — bratstva in ljubezni ni bilo več. Takrat je kristjanstvo zginilo, in nastala je cerkev in sekte poleg nje.

Ta cerkev je za Konstantina zavladala tudi kot državna vera v rimski državi, in sedaj se je začelo nje delo. Kot edino prava je seveda morala preganjati vse, kar ni bilo pravo. Začelo se je preganjanje proti nekristjanom paganom, brezvercem in Židom: Že l. 385. je bilo usmrčenih nekoliko priscilijanov od dveh škofov. Rimljanom in Židom je bilo prepovedano (l. 330) moliti bogove v njih svetiščih, vsaka daritev pod smrtjo prepovedana, kristjani so začeli rušiti stara krasna svetišča ter razbijati mramorne kipe bogov. Svoje vandalsko delo so izvršili po celi Italiji. Boj med sektami je bil tak, da so pagani, ki so v prvem stoletju klicali: „Glejte, kako se ti kristjanje ljubijo med seboj,“ istotako opravičeno klicali v četrtem stoletju: „Nobene zveri niso tako krute, kakor kristjani, ki se razločujejo med seboj.“ (Lecky*). Za brezverce si je izmislila cerkev novo kazen, grmado, ki je bila staremu svetu skoraj neznana. Sklenjeno je bilo to na Kalcedonskem

*) Zgodovina racijonalizna v Evropi.

zboru. Za Konstantina in Teodozija je bilo umorjenin in sežganih toliko ljudi, da je bila cerkev v Italiji utrjena. Nekaj let po tem so nemirni valovi ljudskega preseljevanja prekinili cerkev v njenem delovanju, s prelivanjem krvi je začela zopet, ko je hotela pokristjaniti novodošle narode. Kdo ne pozna bojev Karla Velikega, ki so bili vsi spremljani in blagoslovljeni od cerkve! „V levici križ, v desnici meč“ s tem se je vladalo v Evropi, vladala sta: papež in rimsko-nemški cesar. Cerkev je postala prva moč na svetu.

Kaznovala, morila in sežigala je vse, kar se ji ni pokorilo. Vsi njeni „nezmotljivi“ očetje prav do Tomaža Akvinskega priznavajo smrtno kazen kot edino pravo za brezverce. Leta 1208. je papež Inocenc III. ustanovil inkvizicijo, l. 1209. je začel de Montfort moriti Albigenca, l. 1215. je četrti zbor lateranski zapovedal vsem vladarjem, da „hočejo-li biti verniki, morajo z javno prisego potrditi, da se potrudijo z vso močjo svojo izčistiti iz svoje dežele vse, ki bi bili od cerkve proglašeni za brezverce“. Nadalje pripoveduje pisatelj Lecky: „Da je rimska cerkev prelila več nedolžne krvi, kakor vsaka druga institucija, o tem ne dvoni nihče, ki pozna zgodovino. Llorente, ki je imel pristop k arhivom španske inkvizicije, trdi, da je bilo samo od te stolice sežganih več nego 31.000 oseb in več nego 290.000 k kaznim manj strašnim kot smrt. (Kake so bile kazni inkvizicije, to je znano.) Pri tem ni žrtev inkvizicije v Mexiki, Limi, Kartagini, v Indiji, na Siciliji, Sardiniji in Malti. Pod jedinim Torquemadom je bilo sežganih 2000 oseb. Med leti 1482.—1489. je bilo samo v Sevilli sežganih 700 ljudi. Napis nad durmi sevilske inkvizicije trdi, da je bilo po izgnanju Židov, ki so bili l. 1492. z groznimi krutostmi izgnani iz Spanije, sežganih 1000 brezvercev. Žrtve inkvizicije v Rimu so bili Giordano Bruno, Bruneleschi etc. Zgorel je na grmadi Hus, Savanorola in nešteti drugi, ki niso bili zadovoljni s tako cerkvijo. Pomislimo, da se ni bil noben boj tako kruto, kakor boj za časa reformacij. Samo na Nizozemskem je za Karla V. poginilo pod mečem 50.000 ljudi (Grotius šteje celo 100.000), in najmanj 25.000 pod njegovim naslednikom. Saj je dne 16. sveč. 1568. ob sodil sveti oficij vse prebivalce nizozemske k smrti kot neverce. Tri milijone ljudi. . . Poglejmo boje s hugenoti in žrtve šentjernejske noči v Parizu. Koliko nesrečnih žrtev je padlo zaradi krive vere o čarovnicah, kar je vse učila in izvrševala cerkev. Jednako je sežigala „obsedene“ in ljudi, ki je mislila da v njih biva zli duh, da bi s človekom vred tudi zli duh zgorel. Število sežganih čarovnic se ne da določiti, znano pa je, s kakšnimi mukami so trpinčili svoje žrtve hlapeci inkvizicije.

Cerkev je preganjala učenjake, katerih iznajdbe se niso strinjale s sv. pismom (Galilej). Tako vidimo cerkev od časa nje zmage 4. stol. po Kr. do preteklega stoletja v sami krvi. Še koncem 18. stol. so v Parizu mučili do smrti človeka, ki se ni odkril pred procesijo (Chevalier de Barre. Lani so mu odkrili v Parizu spomenik.) In še danes bi, če bi mogli in smeli. A sedaj na drug

način dado človeštvu čutiti svojo „ljubezen“ do bližnjega (napadanje po časopisih, bojkot, preganjanje, denunciranje etc.)

Izvršila se je krvava tragedija, čas je, da je konec. Človeški duh je vstal in odvzel cerkvi oblast prelivati kri; vzpel se bo i dalje: zatl bo zalego, rojeno v krvavi zgodovini, hlepečo po krvi. Misel svobode zmaguje in gre v boj proti fanatizmu okrvavljene cerkve, ki je še danes v zaščitju orožja prva uničevalka ljudske sreče. Mi pa se ločimo od krvave zgodovine. Hočemo-li živeti novo življenje, izstopimo iz krvave cerkve v svetovno družbo, ki hoče iskati pot k čisti sreči človeštva.

Iz navedenega je razvidno:

1. Kristjanstvo je dobivalo privrženca, dokler je ostalo čisto kot nauk: ljubi svojega bližnjega, kakor sam sebe. Kot tako je uplivalo blažilno na čas. Pregarjanje kristjanov je bilo posledica židovskih spekulacij.

2. Kakor hitro so prišle besede mesto dejanja, ko so razni „cerkveni očetje“ razlagali boga ter zvezali staro filozofijo z novim naukom, je stopila oblika pred vsebino in začele so se sekte, ki so se poslej do danes vojskovale med seboj. Boji med sektami niso bili boji za vsebino in za kristjanske principe, ampak boji za besede, ki so stale mnogo krvi.

3. Vsi ti boji prvih kristjanskih sekt in religioznih smerisledočih stotletij so bili posledica mnenja in trditve, ki do danes vlada v cerkvi, da je naureč edino prava in nezmotljiva. Isto trdi vsaka druga sekta in religija, boj je torej neizogiben. Ravno ti boji pa so dokazali, da niti cerkev, niti katera druga krščanska sekta ali religija ni bila nezmotljiva ali edino prava, kajti vse so izgubile izpod sebe Kristov nauk: ljubi bližnjega. Vsako nasilje, trpinčenje, umor etc. je torej izključeno.

4. Odkar je cerkev postala v rimski državi državna vera, razširjala se je siloma, s prelivanjem krvi, naprej po Italiji potem med germaniskimi, pozneje med slovanskimi narodi. Napram paganstvu je pokazala zmagujoča cerkev svojo krutost z nestrpnim preganjanjem in z uničevanjem starih svetišč. Z mečem in gramado je ustanovila svoje kraljestvo na razvalinah starega sveta.

5. S tem, da je izginila v neštevilnih dogmah vsebina kristjanstva ter je nauk dela postal predmet bogomolja, začel je človek v ekstrem, v askezo in praznoverje. Prvo se kaže v samostanskem življenju, drugo med ljudstvom. Oboje je stalo mnogo žrtev. Potlačena narava je iskala svoj izhod; znane so nenravnosti srednjeveškega meništvā, čarodeji in čarovnice pa so postale žrtve prazne vere, priznane od cerkve.

6. Počasi so začeli ljudje misliti in so spoznali veliko laž, ki pod njo trpi človeštvo. Razum govori proti cerkvi in njenim nekrščanskim in nenravnim delom. Razumni ljudje, ki so na sumu, da se ne strinjajo s postopanjem cerkve, pridejo v roke inkviziciji; neštevilno ljudij, med njimi mnogo najrazumnejših duhov

svoje dobe, je cerkev sežgala, pomorila in v groznih mukah uničila.

7. V osemnajstem stoletju se začne uveljavljati razum, cerkev ne sme več moriti, v cerkev samo prihaja nova smer, ki naj bi peljala k poglobljenju kristjanstva. Z druge strani raste verski fanatizem. Cerkev postaja politična organizacija in si pripravlja gospodarska tla. Svoje preganjanje „brezvercev“ nadaljuje v moderni obliki ter uničuje vse, ki v nji ne vidijo kristjanstva, politično in gospodarsko. Podlaga ljubezni ji je še danes tuja. Zunanost, cerkveni pomp in nevednost ljudstva, to so njeni stebri, ki hoče z njimi ovirati napredek ljudstva, kar pomeni nje konec.

8. Devetnajsto stoletje je začetek nove dobe. Stojimo še v prvih vrstah in pripravljamo novo bodočnost. Razum zmaguje in išče pot sreče za človeštvo. Počenanje cerkve v preteklih stoletjih je bilo cerkveno, ne krščansko. Hočemo-li pravo kristjanstvo, ga ne iščimo v cerkvi. Kristjanstvo je življenje po nauku: ljubi bližnjega, cerkev je verovanje na besede ne glede na življenje. Prvo je torej v bodočnosti mogoče, ker ima v sebi zdrav življenski nazor, druga je nemogoča, ker mora ostati pri formi. Razum misli in napredek zmaguje. Svoboda mišljenja in delovanja povzdigne človeštvo in pokaže vrednost človeka. Zato je boj razumnega sveta naperjen verujoči cerkvi in cerkveni veri. Obeh zgodovina je zapisana v krvi, novi človek pa se loči od temne preteklosti, zato se loči od krvave cerkve.

Budil:

Razumimo dobo!

Ne moremo se pritoževati, da bi pokret svobodne misli po čeških krajih ne bil sprejeman prijateljski. Vsaj je razširjen že po tisočernih krajih ter globoko vkoreninjen v notranjosti tisoč in tisoč čeških bitij i med razumništvom i med priprostim ljudstvom. Tudi se ne moremo pritoževati, da bi se prepočasi širil, čeprav zahteva od nas izredno napetje vseh naših sil.

Odločno, brez oddiha, toda vendar ne prenačljeno, napreduje češka skupina svobodne misli, in čeprav še ni dolgo časa, kar je stopila v svojo sedanjo, določno obliko, vendar že more pokazati na marsikak svoj vspanj.

Pri vsem tem se pa svobodna misel ne da zapeljati vsled vspešne svoje propagande v to, da bi se posvečala izključno le agitaciji. Skuša marveč dati svojemu propagačnemu delovanju vsebino z potrebnim vzgajalnim delom, katero sestoji zlasti iz njenih časopisov „Svobodna Misel“ in „Svobodna Šola“ ter iz že dosti velike vrste knjižic in razprav ob enem z množino podučnih predavanj.

Če ima svobodna misel med češkimi naprednjaki že toliko prijateljev, bi radi tudi videli, da bi našla pri njih enako i razumevanje. Zlasti nam je ležeče na tem, da bi se svobodne misli ne smatralo v ozkem smislu za samo protiklerikalen pokret.

To je res, da se pojavlja doslej samo kot taka, toda temu so vzrok z ene strani naše malenkostne razmere, z druge pa zopet to, da posega cerkev pri nas s svojo močjo tudi v take strani življenja, ki v svojem bistvu niso protiklerikalne (reforma občanskega zakona o zakonskem pravu, sežiganje mrličev in m. d.) pa zadobivajo po krivdi cerkve protiklerikalni značaj. Razven tega smo s svojim delovanjem šele v prvih začetkih, ki se šele tekom časa razvije vsestransko.

Kot smo že dostikrat povdarjali, skuša svobodna misel dati celemu našemu življenju, vsemu našemu mišljenju in delovanju gotovo smer, katere bi že nič več ne določale stare dogme in verski, filozofski, plemenski, razredni in drugi predsodki, temveč sočasno stanje nazorov, opirajočih se ob znanstvo, na raziskavanja.

Kot taka se nam torej svobodna misel ne javlja kot osamel pojav v našem kulturnem življenju, temveč kot močna svetovna složka velikega mišljenskega pokreta onega mogočnega dela človeštva, ki je prekoračilo krščansko dobo ter spe sedaj k nadaljnji stopinji razvitka.

Kdor pazljivo zasleduje kulturno življenje evropskih in ameriških narodov, ne more prezreti velikega mišljenskega kipenja, ki se pojavlja v njem povsod pod površino in nad površino. Povsod vidimo, kako vznikajo z nenavadno silo novi nazori, kako se začneja celo življenja posameznika in družbe drugače razumevati in živeti, drugače, kot se ga je pa razumevalo doslej iz stališča krščanskega nazora na svet. Nastajajo novi nazori o morali, kjer niso njih temelj več zapovedi, grožnje in obljube osebnega boga, temveč neposredno razmerje človeka k dobremu in hudemu. Življenja se nič več ne smatra kot pripravo za novo posmrtno življenje kot edino pravo življenje za človeka, temveč življenje samo postaja namen in smoter žitja. Iz velike molilnice, cerkve, kot je bil svet za krščanskega človeka, postaja ogromna dvorana življenja, osnovanega na veselju in delu. S tem se menja tudi nazor na način, kako naj človek živi; z to reformo se pečajo celi veliki pokreti (telesna vzgoja)*. Če posmrtno življenje preneha biti naš smoter, in to postane življenje na tem svetu, potem človek začne izgubljati voljo trpeti. Začne se upirati krivicam, bičati nepravico in zahtevati spremembo družabnih uredb v smislu pravice na srečno življenje. Nastaja socializem, ki se čedalje bolj širi med sloji razdedencev. Skušnja uči, da si osvaja polje večinoma le v vrstah tistih zaslužnjencev, ki ne verujejo v posmrtno življenje, dočim ga verniki odklanjajo.

Tako na novo razumevano življenje nas pelje k daljšim zaključkom in posledicam: ljudje se med seboj čutijo brate, hrepene po zblizanju, a edno izmed sredstev za to jim je posredovalni

*) To je pred vsem ameriška in angleška „Physical Cultur“, gojitev telesa, in „New Thought“ Nova Misel, duševna higijena, ki izraža v lahko razumljivi in izvedljivi obliki npravstvene zakone, skrite v starem budizmu, japonskem bušidu, indski jogi, prvotnem krščanstvu in okultizmu. Tudi v tem oziru priobčimo članke.

jezik (esperantski pokret); ne marajo se še naprej moriti in se upirajo proti vojskovanju (protivojaški pokret). Življenje jim postaja mnogo več vredno, zato ga ne marajo več uničevati (abstinentni pokret),* temveč je skušajo ravno napraviti čim prijetnejše in je okrasiti (stremenje za demokratiziranjem umetnosti, za umetniško vzgojo, za izpolnjenje tudi „vsakdanjega življenja“ z umetnostjo) itd.

Vsi ti pokreti in misli, ki jih prinašajo, so v medsebojni vzročni zvezi ter nam dajejo slutiti, da nastaja nov, velik in splošen preporod mišljenja in življenja človeškega.

Težko je reči, kako dalekosežne posledice bo to imelo, če bo pred našimi očmi nastajajoča doba večja ali manjša, kot so bile velike kulturne perijode, kakoršni sta bili na primer renesansa in reformacija. Nemogoče je jasno določiti, do kakšnih posledic pridemo, toda o njeni bodočnosti ni mogoče dvomiti.

Stari naboženski nazori, vtemeljeni na tedanjem znanju njih utemeljiteljev, že več ne morejo zadostovati človeku z novim znanjem in zmožnostmi. Obrača se torej od njih ter išče novih, ki bi odgovarjali stanju njegovega znanja.

A odgovoriti na njegova nova in nova vprašanja v obliki novega sintetiškega svetovnega nazora, to bo naloga dobe, ki nastaja v naši navzočnosti, a katere složka je tudi svobodna misel.

Če in v koliko izpolni ta svojo nalogo, to določiti naprej, leži izven mogočnosti, toda pač pa je v rokah nas samih, zavedati se tega stanja, razumevati dobo, v kateri živimo ter na temelju tega resno in vestno vzeti svojo ulogo i v sedanji dobi kot zlasti v pokretu svobodne misli!

Opomb. ured. Priobčujemo ta članek zato, ker jasno kaže, da Čehi Svobodno Misel razumevajo pač globokejšo, kot le enostransko agitacijo proti klerikalnem. Ta sama po sebi, brez one širše zveze, kakoršno omenja ta članek, mora tekom časa utruditi, izroditi se v „farško gonjo“ ter podivjati. Najlepsi dokaz inamo na Slovenskem. Če bi bili naši naprednjaki pred 10, 15 leti naprednjaštvo razumeli globokejšo, ne samo politično, temveč kulturno, da bi bil tudi navaden človek mogel dobiti take dejanske izobrazbe, da bi bil mogel napredno živeti v svojem

* Pater Škrabec ima torej popolnoma prav, ko imenuje to gibanje „framasonsko“ ter je popolnoma dosleden kot katoliški duhovnik, kar kot tak nikakor ni dr. Krek. Ta dela s pridigovanjem treznosti v našem smislu, in se mu za to javno zahvaljujemo. Čim manj bo ljudstvo pilo, tem bo treznejše, in bolj zdravo. A trezen človek je mnogo bolj pristopen pametni besedi, kot alkoholik, ki je vsled fiziološke pokvarjenosti živcev nezmožen za primerno vsestransko vpoštevanje dejstev, temveč je podvržen fiksnim idejam, za kar so razumu nasprotujoče katoliške dogme kot nalašč. — Čim manj bo ljudstvo pilo, tem bolj bo tudi zdravo. A čim bolj bo zdravo, tim manj bo potrebovalo — duhovnike. Na kaj opira pri nas duhovništvo svojo vladu pred vsem? Na strah. A ta nastaja vsled slabih živcev, a živce kvari pred vsem alkoholizem, redno pitje. Ali potrebuje zdrav človek duhovnika? Ne! Tudi veren, pa zdrav katoličan duhovnika le tolerantno trpi, toda čim mu postane nadležen in siten, se ga začne otesati, dokler je osamljen, zase, ko jih je več, javno. Dokaz za to: na naš list je naročenih več „klerikalnih“ ljudi, kot si naši katoličani mislijo. Ured.

vsakdanjem življenju, potem bi bile take surovosti, kot si jih dovoljuje „Slovenec“ napram naprednjakom danes, pač nemo-goče. Naprednega življenja je treba, ne pa govorjenja. Dejanja pokažite, ne pa govoriti napredno, potem pa — iti v Trnovo nosit nebo za katoliško procesijo in kupovati sveče za take srednjeveške prežitke.

Žena in cerkev.

Prepogosto se sliši, da je šele kristjanstvo povzdignilo ženo k ravnopravnosti z možem, da jo je ono osvobodilo iz one sužnosti, ki je v nji živela v starem veku, da je šele v kristjanstvu dosegla žena ono ceno in dostojnost, ki ji gre. V tem je mnogo resnice. Kristjanstvo je to moglo storiti, saj je bil to nauk ljubezni in enakosti, torej ni moglo priznavati nikakega suženjstva. Toda cerkev je ponižala ženo še daleč pod stališče, ki ga je zavzemala v starem veku, zgodovina nam govori o tem ponižanju in o mukah, ki jih je prestala žena zaradi praznih ver, ki so nastale pod uplivom onega mnenja, ki ga je imela cerkev o ženi.

Staremu klasičnemu svetu je bila žena ideal lepote, nekaj okraskov domačega bivališča in predmet nasladnosti. V javnosti ni imela besede. V njenem krasnem telesu je našel stari klasični duh krasoto, ki jo je vpodobil v umetnosti. To nam kažejo večno krasni kipi starih mojstrov. A ni ostala samo predmet mrzle upodobljajoče umetnosti, ampak postala je tudi nositeljica velikih idej (n. pr. Ifigenija, Antigona, Elektra, Andromaha) v govoreči umetnosti. Videli so torej stari, vkljub temu, da so se iz onih časov ohranili tipi Ksantipe, Helene, Kleopatre, v ženi telesno in duševno krasoto, ki so jo tudi izrazili v umetnosti. Ljubezen k ženi je pač bila ona sila, ki je rodila velika umetniška dela. Torej če je bilo v starem veku socialno stališče žene možu nejednako, je vendar žena imela svoj ugled bodisi kot zakonska žena, ali kot predmet razkošja, ali kot okraskov bivališča. Nikdar pa ni žena postala predmet sovraštva in preganjanja, kakor se je to zgodilo v cerkvi. Res je baje rekel Cato, ko bi bil svet prost žen, bi možje lahko z bogovi občevali, in slavni Cicero je baje dejal: mnogi uplivi privedejo moža k enemu zločinu, toda ena strast privede ženo k vsem zločinom. Toda kaj so te besede napram izjavam, ki so jih napravili sveti cerkveni očetje, ter z njimi izrazili splošno mnenje glede žene s stališča cerkvenega.

Ko so se torej prvi kristjani zbrali skupaj zvezani v skupni ljubezni, priznavajoči se enemu nauku, so bile med njimi in celo v veliki množini tudi ženske, ki so v novem nauku našle razrešeno, kar jim stara filozofija ni mogla razrešiti, kajti ženske rajše verujejo, nego mislijo. Naravno je torej, da so kot enakopravne hotele imeti tudi svojo besedo v cerkveni občini. Toda kmalu je nastala znana parola: *Mulier taceat in ecclesia* (Žena naj molči v cerkvi) Zgodilo se je torej z njo to, kakor v starem veku, ko ni imela v javnosti svoje besede. Toda prišlo je še hujše. Ko je bila

popolnoma izvedena zveza med starim in novim zakonom, so spoznali logično misleči ljudje, da je pravzaprav vsega zla kriva le žena, kajti ko bi ona ne bila zapeljala Adama, ne bilo bi prvega greha, in ko bi tega ne bilo, bi ne bilo zla na svetu in odrešenja bi ne bilo potreba. Tako je že v tretjem in četrtem stoljetju prišel v cerkev nazor o ničvrednosti žene, kakor da je ona vzrok vsega hudega. Iz iste cerkve so donele besede: možu boš pod oblastjo. Iz vsega tega je nastal cerkveni srednjeveški nazor o ženi, ki je vodil k temu, da se je gledalo na njo, kot na manj vrednega človeka ter se je pripisovalo njej vse, kar se zgodi hudega, češ da je v zvezi s hudičem, da se z njim zakonsko veže; in na ta način je nastala vera v čarovnice, ki je zahtevala toliko človeških žrtev. Navedemo naj najprej nekaj citatov iz raznih cerkvenih učnikov. Sv. Krizostom je izrazil nekako mnenje cerkvenih očetov, ko je zapisal: „Žena je neizogibno zlo, prirojena skušnjava, domača nevarnost, smrtni čar, sladko dišeča škoda, zloba prirode, krasno pobarvana prevara.“ Sv. Tomaž Akvinski, največji cerkveni doktor, pravi: „Žena je mnogo bolj zlu vdana nego mož. Ko je duša nje tako nagnjena k hudobnosti, kakor se to vidi posebno pri starih ženah, upliva njih pogled strupeno in škodljivo posebno na dečke, katerih telesa so nežna in pogledom zelo dovzetna. Je tudi mogoče, da po božjem dopuščanju in po tajnem dogovoru sodeluje pri tej hudobiji hudič, ki so z njim te čarovnice v zvezi“. Sv. Anzelm, nadškof in eden najmočnejših stebrov srednjeveške cerkve, piše: „Žena je sladko zlo (dulce malum) uničuje možu sile s svojim usiljivim laskanjem. Kakor kvas satana (faex satanae) hodi našnirana v krasnih oblekah, z načesanimi lasmi, z ličilom ima nabarvane oči, da bi nas uničila. Na tisočere načine napada nas žena in mnogo uničiti jih, ji je dobiček. Varuj se, sveti mož, zažav z ženami. O pastirji, odpodite volkulje od svojih čred. Žena je smrt duše. Veruj mi, brat, vsak oženjen mož je nesrečen. Ako ima grdo žensko, jo sovraži, ako ima lepo, se boji priležnikov, ko postane noseča, se boji, da otrok ne bo njegov. Ali zato že proklinjam zakonske zveze? Ne, ampak za popolnega moža to ni...“ Kardinal in škof Peter Damijanski se izraža o ženah tako: „Ve ste hrana satanova, določene za plamen večne smrti. Na vas se pase hudič kakor na izborni gostiji in se razburja na vaši zapeljivi polnosti. Ve ste predmet nevolje in jeze božje, ki je pripravljena za dan sodbe.“

Ve ste krvoločne tigrinje, ki hlepate po človeški krvi, obletavate in ropate dar gospodov in okrutno davite te, ki so posvečeni bogu. Levinje bi vas mogel imenovati, ki letate sem tja in dvigate svoja žrela, da bi umorile nepredvidne ljudi v svojem objemu. Ve ste sirene in karibde, ki pripravljajo ladjam neizogiben polom, ko jih vabite s svojim petjem. Ve ste rod kačji, ki bi iz same strasti rad ubil Krista, ki je glava duhovska“.

Napisali smo samo mnenja onih mož, ki so cerkveni učenjaki in ki so merodajni za mnenje, ki je vladalo o cerkvi o ženi. In zdaj pomislimo, da je „učenjaki“ za „učenjaki“ ponavljal isto

žalostno pesem ter iz prejšnjih časov dokazoval ničvrednost ženskega spola in da je klical sveto pismo in cerkev kot priče za resnico svojih besedij. Ljudje, ki so si čisto resno ustvarili to mnenje o veliki večini ženstva, ki so smatrali brezženstvo za najvišjo čednost ter so vsako misel, opustiti to, smatrali za skušnjavo satanovo, prišli so popolnoma naravno tudi do tega, da so na vse „pojave ljubezni“ gledali kot na dela satanova. Od tu je izhajala ona strašna prazna vera o „incubih“ in „succubih“, o zvezah žene s satanom in o čarovnicah. To stališče cerkve napram ženi je imelo svoje posledice najprej v javnem življenju, kjer je postala žena, kot potrebno zlo, kot vir vsega greha, kot skušnjava vse čednosti, globoko pod možem, mnogo nižje nego je bila v starem veku. Brezženstvo se je smatralo za višek čednosti in iz tega se je rodilo puščavniško in samostansko življenje. Koliko skušnjav so imeli ti ljudje, je znano z raznih podob (poznamo sv. Senana) in kako visoko je stala morala srednjeveških samostanov, to nam pripoveduje zgodovina. Najhujše zlo pa, ki se je iz tega rodilo, je bila vera v čarovnice. Da so ravno ženske bile one, ki so znale čarati, to je bila posledica cerkvene vere, da je prirojena zloba ženskemu spolu. Latinska beseda femina (= žena) se je razlagalo iz fe in minus, ker imajo žene manj vere, nego moški. Vera v čarovnice sega prav v začetek srednjega veka in „nezmotljiva cerkev“ je bila tista, ki jo je učila. Francoski filozof, skeptik Montaigne, je bil prvi, ki je nastopil proti tej prazni veri (1533—1602) in zadnja čarovnica v Evropi je bila umorjena l. 1782. v Švici. Koliko stoletij je torej bila ta kriva vera, podpirana s cerkvenimi učeniki, razširjena po Evropi in skoraj še danes dobimo nje ostanke! Koliko žrtev je stala!

Vse nesreče na polju, doma, v družini posebno če so se dotaknile višje gosposke, so se zvrčale na uboge žene, ki so bile proglašene kot čarovnice. Zanje ni bilo rešitve, kajti muke, ki so z njimi iz nje zahtevali priznanje krivde, so bile tako strašne, da se je uboga, navadno stara žena vdala in pritrčila. Temu je sledila smrt na grmadi, mnogo pa jih je umrlo med trpinčenjem, dasi so rabeljni pazili na to, da je v nesrečni žrtvi ostalo še vedno toliko življenja, da so mogli nadaljevati svoje delo.

Naj nihče ne ugovarja, da je na drugi strani dosegla žena ravno v cerkvi višek svoje časti v marjanskem kultu. Marjanski kult ima svoj temelj v trubadurstvu, v oni mladi renesansi, ki je budila zopet pesem ljubezni. Da je mogla cerkev marjanski kult vsprejeti, morala je materi božji odvzeti to, kar vse druge žene „ponižuje“, za to je učila, da je brez madeža spočeta in spočela.

Seveda je pri vsem tem, da je cerkev in njena duhovščina grmela proti ženski, ker je to orodje satana, šla narava svoja pota, in niti papeži, niti svetniki, niti puščavniki, ki so se potili v samozatajevanju ter se borili proti satanu, ki je k njim hodil v ženski podobi, vsi ti, pravim, se niso branili žensk, kakor uči zgodovina. Žena pa jim ni bila krščanska družica, ampak še manj nego paganom, kajti nenaravno življenje pelja k nenravnemu. In to nenravnost, perversnost, vidimo v srednjeveškem samostan-

skem življenju, posebno pa pri mučenju žensk-čarovnic, ki so si pri njih „čišči“ duhovniki zadostili svojim samotarskim fantazijam. Duh renesanse je za čas zopet povzdignil ženo (ena je postala celo papež) in za reformacije vidimo ravno med ženami mnogo boriteljic proti cerkvi. Lahko rečemo, da si šele moderna ženska emancipacija prizadeva dati ženi v življenju tisto vrednost, ki jo ima kot jednaka družica možu, in s tem uničuje predsodke, ki smo jih o njej podedovali po cerkvi iz srednjega veka.

Ni treba mnogo gledati, da vidimo, kako cerkev in duhovščina še danes zlorablja ženstvo. Kako jih vabijo v razne bratovščine in kako skušajo po njih uplivati na družinsko življenje. Kako se ženo za starimi ženicami, kjer čutijo denar. Kako pa nasprotno postopajo proti nezakonskim materam ter hujskajo ljudstvo proti njim, češ da je tak otrok proklet etc., dočim zopet in zopet slišimo o novih žrtvah celibata. Ako pomislimo na veliko število družinskih nesreč, ki jih je v srednjem veku zakrivil cerkveni nazor o ženi, vidimo da tudi danes ni boljše. Iz istega sledi vrednost duhovniškega celibata in cerkvenega zakona. Danes, ko se gre za reformo zakonskega prava, hoče imeti cerkev svojo besedo ter dela s pomočjo nevedne žene zoper reformo, ki je v prvi vrsti namenjena ženi, ker je ravno ona prepogosto predmet kupčije in na ta način po cerkvenim zakonu zvezana z „nerazvezljivo“ vezjo z možem, ki ji je morda popolnoma tuj. Duhovščina je omejila cerkev na moške in se zaprla za celibat, s tem je pahnila žensko pod se. S tem je zavzela nenaravno in protikrščansko stališče, ki je peljalo k nenravnosti in nepravilnosti. Ona vstraja pri tem in mora vstrajati. Ženska ji je samo predmet zlorabe. Dolžnost modernega ženstva je, rešiti ženo iz prevar, ki jih še danes izkoriščuje „protiženska“ duhovščina v svoje namene.

Vzorec slovenskega narodnega ornamenta na katoliški podlagi.

Uredništvo je prejelo sledeče pismo, katero tu dobesedno priobčujemo s svojimi opazkami v oklepajih.

Poštni pečat: Trbovlje, 3. VI. 1907.

Blagorodno društvo satanovi.

Kaj sploh mislite ko tako grdo črnite sv. cerkev in Jezusa človeškega rodu rešitelj. Kaj cerkev boste ugonobili in oropali njene časti katera stoji na skali katero ni premogo pekel toraj jo hočete vi ugonobiti. (Pekel je ne more ugonobiti, ker ga ni; Francozje so ji pa že stopili na prste. Več v članku o francozkih duhovnikih.)

Pomislite vi ubogi črvički na svetu (Primeri človeka s črvom je prvič žaljenje boga, saj je bog baje črve ravnotako ustvaril, kot nas ljudi; dalje je pa veljala za takrat, ko še nismo poznali drobnogledov; danes pa vemo, da npr. sestoji črv iz 40.000 mišic, a da je v vodi, v zraku itd. na milijone bacilov, ki so v primeri

z njim brezštevilnokrat manjši, kot črv proti človeku, zato v nas to primerjanje dandanes ne vzbudi straha ali studa.) *da bo treba dajati enkrat račun vesoljemu očetu katerega zdaj tako črnite obrekujete lažete čes njega pomislite da bo treba stopiti enkrat pred njega zdaj ali slej.* (Če je Karol Veliki od rimske cerkve proglašen za svetnika, pa je dal en dan pobiti 5000 Sasov, če so se godile na papežkem prestolu take svinjarije, pa je papež Pij IX. dal vendar vse papeže pred sabo in za sabo proglasiti za nezmotljive, kar se mora verovati pod kaznijo izobčenja iz cerkve, torej večnega pogubljenja — potem prijatelj Kristusov, pač ne boš zameril, da mi ne moremo verjeti, da bi cerkev sama s temi sodbami in podobnimi grožnjami mislila tako resno.) *Sram vas naj bo koste tako hudobnega srca. Nesrečna mati ko te je rodila, nesrečni oče ko to je svaril pred grehom kaj te ni mati vcepatala v srce ti nedolžnost kaj te ni? vsadila ljubezen do domovine in do Jezusa. Kaj bi se raje pogubil ko pa izpolnjeval zapoved. Kaj ni oče samo zato delal da bi enkrat postal veren pošten kristjan. Zdaj pa strežeš hudiču in skušnjavai prokleti mi človek, ki tako daleč zaide. Ti še ni dosti da si k drugej veri, pristopil ti hočeš zasramovati Jezusa in zapeljevati človeški rod.* (Bolj se vendar iz Jezusa ne moremo norca delati, kot takle njegov zagovornik, ki trdi o njem, da je vsegamogočen bog, da cerkve še pekel ni premagal, v isti sapi pa prav po katoliško preklinja naš list, ki naj bi s 5 števiki zapeljal tisti človeški rod, kateremu katoliški duhovniki oznanjujejo vero že **poldrug tisoč let.** Čemu pa jih tako mastno plačujete, če Vas tako slabo uče da je Vaša vera tako — **trdna.**)

Tebe ne bo sprejela zemlja v svoje krilo ko boš umrl. (Gotovo ne, če bo le dosti denarja, da se damo sežgati, ker ne maramo, da bi nas duhovščina še po smrti odirala s pristojbinami za pokopa vanje). *Pomislí da je Jezus na goli slami na pol nagi v skoraj podrti koči sredi zimi rodil samo zato da je rešil človeka satanovih spon.* (Čemu je pa ustvaril satana? Če bi hudiča ne bil ustvaril, bi bil pa rešen vseh težav, to je kot bog vendar mogel naprej preračunati. Kar se pa tiče tiste slame, pa seve ne moremo Jezusa mi brezverci tako posnemati, kot npr. tisti monsignor, od papeža odlikovani pater Drozd, ki je tudi ležal na slami v špekamri sedem let za tistih 8 milijonov, katere je tekom 20 let v Svetovaclavski posojilnici snedel s kuharico Madlo in ostalimi „prijateljicami“. Vprašaj tudi npr. ljubljanskega škofa, kako se leži na slami 80.000 kron letnih dohodkov, ter 150.000 kron odpisanih davkov. Tudi papež leži na goli slami na pol nag v skoraj podrti koči, ki se imenuje Vatikan, kjer je 11.000 sob, kamor bi se pač ne všla slama in ajdovca tistih ovca, ki so mu znosile skupaj samo 160 milijonov premoženja in letnih 6 milijonov „petrovega vinarja“. Tudi njegovih 5000 služabnikov leži na slami. Jezus se nam torej prav nič ne smili, ker ima toliko dejanskih posnemovalcev.) *katere pa ne zaslužite vi iškarjoti sv. vere, Kolko ko je trpel pred Judmi ko so ga bičali ko so ga kronali s trjem.* (Papež se tudi daje kronati, pa kar s tremi kronami, da bo večje

zaslužnje.) *in mu plivali v obras a on je potrpel vse samo da je rešil človeški rod. A nazadne je moral pa še sramotno omreti a za njega je bilo častno da je umrl na križu. A še na zadne ko ga je vse zaničevalo je prosil svojega očeta da jim odpusti saj ne vedo kaj delajo toraj je tudi zate prosil ubogi grešnik.* (Torej čemu se ne ravnajš najpred sam po njegovem vzgledu in nas proklinjaš tako po rokovnjaški. Bolj vendar ne moremo biti pobožni, kot tisti, ki se tako vojskuje za boga).

Koliko devic kolko mladenč je umrlo častno za jezusa samo zato da ga ni so zatajali kolko so trpeli. (Primeri v današnji številki članek „Krvava cerkev“, da boš videl, kakšna jagnjeta so bili katoličani.) *uboge duše še niso sprevideli nekateri ljudje da je Bog en sam ki plačuje dobro in kaznuje hudo* (razven duhovnikom, ker ti si juste vse dobro že tu na zemlji plačati, hudo pa kaznovati z — boljšimi farami.) *Bog vse vidi Bog vse vé greh se delati ne sme.*

Mi napredovalni verni vneti kristjani častno obljubite za njega se hočemo voj skevati proti hudobnemu duhu

Toraj še enkrat obljubimo

za njego hočemo živeti

za njego hočemo boriti za sv. vero za njego hočemo častno srečno z imenom Presladko srce Marijin in Jesusov in sv. Jožef v vaše roke izročim svojo dušo to naj bo moje nasledne besede ko bom umrl On je zasadil sv. križ v zemljo kateri bo do konca sveca časten in slaven kateri ga ne bo nihče premagal a gori na zvezdami gleda oko doli na nas, ki je mogočno. (Zemlja je okrogla, če bog potrebuje oko, da vidi, in je to oko nad nami, kako pa vidi na tisto stran zemeljske kroglice, ki je pod nami; ali mogoče vidi okrog ogla?) *on pošilja dobroto in revčino kakor kateri zasluži. Toraj še en opomin.* *Mi slovinci nečemo več dobivati vas lažnive časopise ne maramo da bi bilo nevredno papir pod streho saj je čudno da papir pusti kaj tacega na sebe mazati.* (Papirja, ki bi bil odločno katoliškega prepričanja, doslej žal še ni.)

Prej ali slej bo vas zadel gorje mi se hočemo pritožiti čez vas (Kje pa? To je sploh popolnoma nepotrebno, saj mi svojega lista ne vsiljujemo tako, kot duhovščina milost božjo, vrni ga nam, pa bo mir pred njim.) *še enkrat naj pride časopis lažnivi v peč s njim Svobodna misel se mora poteptati ona ne more slavno umreti. Zakaj to vesti samo Iškarijoti.*

O Bog prosi zate grešnike.

Kaj delate vi v temi sv. vere kaj je bila prva Beseda.
Bog. — (Najprej je bila tema, zato klerikalci mislijo, da morajo biti oni povsod prvi)

Kaj se ne sramujete Boga ko bi vas danes poklical pred sodni stol (Prav nič. In sicer zakaj? Mislimo si takole: če tisti človek in Ljubljani, ki sliši na ime Jeglič, sme tako nalagati cel narod, kot je on nalagal ljudstvo, češ da bodo njegovi sinovi **zastoj** študirali v njegovih zavodih v Št. Vidu, pa so mu plačali učenci lani **22.486 K**, letos do 1. mal. travna pa zopet **20.379 K**, pa se nič ne sramuje, se bomo pa mi sramovali, ko nismo nikdar

takole farbali ljudi. Če ta človek sme tako zabijati denar, katerega ni sam zaslužil, da ga bo le prizidava teh zavodov stala zopet najmanj **300.000 K**, pa ga ni nič sram, tudi mi nimamo strahu pred „odgovor dajanjam“. Na to sodbo sploh ne verujemo, in sicer zato: Po cerkvenih določbah mora duhovnik ob nedeljah, praznikih in sopraznikih zastonj brati mašo za žive in mrtve svoje farane. Jeglič je pa ukazal svojim duhovnikom, da morajo brati namesto tega **posebej plačane maše in ta denar pošiljati njemu za zavode**. Za take maše je dobil lani, 1906 **K 18.071 v 6**, letos od 1./I. do 11./IV. pa **K 15.402 v 48**. A kaj to pomeni? Po katoliških naukih duše v vicah tako grozovito trpe, da je tam en trenotek strašnejši, kot tisoč in tisoč let trpljenja tu na zemlji. Ali vso to grozo se lahko izpere baje z kapljico Jezusove krvi pri maši. Maša je dalje glede živih baje najboljši pripomoček, odvrniti človeka **večnega** pogubljenja. Kdor bi ne verjel na vica in na mašne skrivnosti, se je že s tem **izobčen** iz cerkve. Gorenje postopanje Jegličovo je torej s katoliškega stališča **nekaj naravnost nezaslišanega**: ta človek je mrtvim in živim revežem snedel to milost božjo že pri tisoč in tisoč mašah, ki se bero sedaj le za tiste, ki morejo večnost plačati. Če ta človek, ki je celo katoliški škof, tako dela za krvavo zlato, potem naj bi pa mi „brezverci“ verovali, kar uči ta njegova cerkev? In mi naj bi se potem bali stopiti pred „božjo sodbo“? Kdor misli, da gorenje številke niso resnične, naj povpraša o tem svojega spovednika, ki dobiva „Škofijski list“, katerega izdaja škof za duhovne, kjer je te številke sam objavil.

Proč s takimi lažmi potepta naj se Svobodna Misel to ni svobodna misel to spona hudobnega duha Svobodna misel je izrek od hudiča. (Ker je pisece tega pisma očitno tako dobro podučen glede rogača, katerega ime tako rad izgovarja, si mu ga dovolimo na poslednji str. predstaviti v podobi).

Tako smo potrdili mi slovensko društvo v spodnem Stajerskem in celej Kranjski.

*Bog bodi z nami
ko še bomo
bojevali
za te Bog.*

*Mi slovinci
na boj za
sv.
vero za Boga.*

Tisti, ki nam je poslal to pismo, pisal je vede ali nevede pod uplivom nekoga, ki je dejal: zadnjič so objavili tisto pismo slov. delavca, ker je bilo pisano v njih smislu; bomo videli, če si bodo upali ziniti kaj o tem. Zato pismo objavljamo lojalno v celoti in natančnem prepisu, s primernimi opombami. Ker je odstotek takihle ljudij pri nas žal še preveč velik, da bi zadostovalo samo reči: verska blaznost, ter preiti preko tega na dnevni red, mislimo, da je treba tu take predsodke enega za drugim zavračati. Saj je to le en ekstrem, ena stran tistega kulturnega stanja, ki z neštevilnimi prehodnimi članki drži do drugega konca, do onih naših „naprednjakov“, ki trde, da vprašanja kot o svobodni šoli niso za nas, da smo dobri katoličani, samo duhovnike hočemo imeti bolj uljudne. Tako

pismo je najboljši odgovor, ali so vprašanja v svobodni šoli za nas ali ne.

Kje je naša doslednost, če bomo vedno kričali: farji so po-divjali, na drugi strani pa trdimo, duhoven mora vzgajati še na-prej naše otroke v katoliški veri. Treba je vzeti eno katoliško ne-doslednost za drugo, jo kot tako dokazati; šele s takim podrobnim delom se bo izobrazilo najširše sloje ljudstva, ne pa če se na eni strani zoper duhovščino govori, na drugi se pa boji stvarno zavra-čati njene nauke, s katerimi ljudstvo tako vzgaja, kot je pisec tega pisma.

Črna skrb.

S skrbjo in skrbeh se rodi človek in s skrbjo in v skrbeh umrje. In skrb ga spremlja celo življenje od dne do dne. In skr-bimo celo, kaj bo po življenju oz. po smrti. Zdi se nam ta skrb, kakor črna senca, ki spremlja nas po vseh naših potih. Dobila je tudi svoj epitheton: črna skrb.

So pa tudi dobri ljudje, ki pravijo, da skrbe oz. hočejo skrbeti za nas. Dasi je vsak prepričan, da je najboljše skrbeti sam zase in da mu drugi ne bodo pomagali; dasi dobro vemo, da skrbi vsak le za sebe, vendar le preradi verjamemo dobrotljivosti in skrbnosti onih lju-dij, ki pravijo, da skrbe oz. hočejo skrbeti za nas. Ti nam bi naj torej nekako pomagali nositi naše skrbi. V življenju posameznika je tako, pa tudi v življenju naroda, da, človeštva. Tako dolgo je temu tako, dokler se posameznik, narod, človeštvo ne zave, da je treba skrbeti zase, da si mora sam pomagati, da se nesme za-našati na druge. Nezaupanje v samega sebe, je prvi vzrok nesamostojnosti in slabotnosti, in kadar izročimo svoj blagor v oskrbo drugim, delajo si drugi iz tega svoj lastni dobiček. Naša skrb je torej naša skrb in če jo izročimo drugim, maščuje se to tako, da postanejo oni druga naša skrb. Tako je vedno duhovščina tista, ki trdi, da skrbi za časno in večno srečo svojih ovčic, v resnici pa je ona naša skrb, naša črna skrb in je narobe prav, da mi skrbimo za nje časni in večni blagor, ne ona za nas. Ko je slovenski narod posedel svojo zemljo, prišli so k njemu, češ da bodo skrbeli za njega večni blagor; narod jim je verjel in jim izročil svojo skrb. Skrbeli so res, a ne za narod, ampak zase in prerokovali, da bo bog skrbel za narod. Pomislite, ljudje božji, kako malo je bog skrbel za narod, in kako je narod skrbel za boga. In potem je prišla tuja gospoda, da bi skrbela za narod, a pomislite, kako je moral narod skrbeti za gospodo, in kako je gospoda brez skrbi živela, dokler se ni narod spametoval in jo zapodil. Trem je torej narod izročil svojo skrb, svojo usodo: bogu, duhovščini in gospodi. Nihče ni skrbel za njega, vsi so skr-beli za sebe — in narod je moral skrbeti za vse tri.

Gospodo je zapodil, in ostala sta še dva, ki je moral za nju skrbeti; bog in duhovščina. Bog bi odstopil sam, ko bi ne bilo ljudij, ki hočejo skrbeti za njega, kajti, on ne potrebuje, da bi

človek skrbel za njega. Ostala je torej le še ena skrb, ena velika črna skrb—duhovništvo, ki mora za njega skrbeti človek, posameznik, narod, človeštvo. Pridigajo sicer, da oni skrbе, toda oni samo delajo skrbi. Skrb, veliko črna skrb so prinesli v narod takoj, ko so prišli, prinesli so posmrtno skrb, skrb za večnost. Pomisli, o človek, za kaj skrbiš! In ne skrbel bi, ko bi ti oni ne bili naložili skrbi. Podaljšali so torej skrb za celo večnost, pomislite: večnost od ene strani: skrbeti pred večnostjo, za večnost skrbeti, kakor da večnost pride, kakor da se kje začinja. In zato skrbimo in draga je ta skrb, ta črna skrb. Nam ni treba skrbeti, lahko izročimo to skrb njim, ki so naša črna skrb. Da le za nje skrbimo, skrbimo tudi zase. Srečni ljudje. In tako se človek trudi celo življenje, skrbi od dne do dne in skrbi, skrbi še za večnost in drago se odkupuje od skrbi.

Oni pa dobro vedo, kako in kaj je s to stvarjo, godi se jim dobro, govore o skrbeh in kriče: skrbi za svojo dušo, reši svojo dušo. In mi hitimo reševati . . . Gremo k njim in se odkupujemo od njih, odkupujemo se od skrbi, ki jih nam delajo oni. Niti ne utegnemo misliti, da je naša dolžnost skrbeti za sebe — stavimo bogate in drage cerkve, zlata in srebra nosimo tja, zraven postavimo cel grad župnišče, s krasnimi gospodarskimi poslopji in skrbimo, skrbimo za nje, ki so naša črna skrb, namesto da bi si za iste denarje stavili lepe občinske hiše, kjer bi naj bile ljudske knjižnice in čitalnice ter dvorane za predavanja, namesto da bi si zidali šole, kjer bi se otroci učili, da bi bili bolj pametni od nas, da bi jih ne uničeval razumni svet, ki jih obdaja. Kajti dočim so oni skrbeli za se, smo mi skrbeli za druge, prepustili smo drugim svoje skrbi in so postali naša skrb. Tako živimo in tako gredo časi v nič.

Spremlja nas skrb v življenju, ob smrti in sega celo za smrt in črna skrb nas spremlja doma, na meji in celo za mejo.

Po celi domovini čutimo, kako se nas drži črna skrb. Slabi časi so in skrbi je mnogo, vedno več. In črna skrb pritiska vedno bolj. Mi hočemo skrbeti za vas, mi, mi, mi . . . Nam se izročite. In nevedno ljudstvo se izroča in časi so vedno hujši, vedno bolj pritiska črna skrb. Vedno dražji so skrbi za druge.

Z vedno večjo silo tišči teža debelega moloha, ki ga redimo na svojih prsih. Vedno predrznejši postaja, vedno hujši, nenasiten, vedno lačen. In mi hitimo, da bi ga nasitili. Že smo skoraj prepričani, da ne skrbi za nas, ampak da mi skrbimo za njega, a zrastel nam je čez glavo. Vedno močnejši je njegov glas: ne skrbi zase, skrbi za večnost, skozi mene se gre v večnost. Tam je tvoje življenje, tu sem jaz . . . Tako je v deželi črne skrbi . . .

In gremo na mejo. Boj naroda zoper narod. Drugi bolj prosvitljen od našega. Treba bi bilo postaviti jednako proti jednakemu. Toda ne: ali klerikalen — ali nič. In naši napredni ljudje na meji obupujejo in odpadajo, ker obmejna politika ni edino rešilna—napredna. Toda Rim je nad narodnostmi, narodnost je druga, Rim je prvi. In ta tragedija na meji se godi pred našimi očmi že dolgo, dolgo. Namestu staviti narodne trdnjave proti nemštvu, sta-

vimo cerkvene proti luteranstvu in napredku. „Ostani naš, narod, mi skrbimo za te,“ a ljudje beže pred črno skrbjo v nasprotni tabor. In pravijo, da je edino tako rešilno; rešilno je za Rim in ne za narod. Klerikalec je Korošcu psovka, in Štajercijanci so v napredni obleki naredili nemške uspehe — in ne puste, ne odnehajo: ali klerikalen Slovenec, ali nič. Ako si napreden, nisi Slovenec, kakor da se je cel narod spremenil v črno skrb. A ni se spremenil, samo črna skrb leži s celo težo nad njim. Črna skrb varuje mejo.

In ljudje so bežali, bežali so čez morje. Izsosavala je črna skrb doma zemljo, živeti se ni dalo več. Stopili so na tujo zemljo, velikanski kip Svobode jim je pokazal, v kako zemljo so prišli. Toda črna skrb je bila zaslepila njih oči, da niso videli, niti razumeli. Za to je skrbela črna skrb doma in je šla z njimi, da bi se jim tam ne odprle oči. Hiteli so za njimi, kajti tam za morjem je dobra dežela, tam je še več denarja. In tako se je zgodilo, da je tudi tam naše ljudi uničila črna skrb, da morajo skrbeti sedaj za druge mesto za sebe in za uničeno domovino. Tako se je zgodilo, da so ljudje prišli domov omejeni in brez prevdarka, kakor so šli tja, tu in tam so ostali delavci trpini, ki so skrbeli za druge in ne zase. Niso razumeli boginje Svobode, niti niso pojmlili dveh principov, ki na njih sloni ono življenje; „pomagaj si sam“ in „izobrazba je potreba.“

Mesto da bi si zidali društva, svoje dome in šole, zidali so cerkve, in črna skrb je žrla njih denar. Imena V. Hribar (Cleveland) in dr. so postala svetovnoznanana, kajti odšel je tja svet vsega oderuštva. Sedaj zidajo novo cerkev za 100.000 dolarjev, t. j. 500.000 K, zadnjič je pa prodal duhovnik slovensko cerkev in je naredil 10.000 dol. dobička. In tako gre naprej ta historija o črni skrbi brez konca in kraja, in ubogi narod skrbi, skrbi za svojo črno skrb.

Prišel pa bo čas, ko se bo iznebil skrbi. Delal in skrbel bo zase, drugi pa naj delajo in skrbe zase. Manjše bodo skrbi in lepše bo življenje. Takrat se bo zjasnilo doma, na meji in drugod.

Papeštvo in njegove zasluge za znanost in umetnost.*)

Češki pesnik J. S. Machar, čegar socialni roman v verzih „Magdalena“ je izšel tudi slovenski, pravi popisujoč svoje popotovanje v Rim v češkem „Času“, o Vatikanu, prebivališču rimskega papeža:

„Ni je na svetu palače, ki bi pričala tako grozovite stvari, kot tole bivališče starcev v beli obleki (papež je doma ponavadi v beli obleki. Ured). Osramotene molče ne samo razvaline na Palatinu (grič v Rimu, kjer so stolovali rimski cesarji. Ured.), temveč tudi prestolnice cesarjev in kraljev po daljnih deželah in prestolnice azijskih in afriških sultanov. Naj si izmisli človeška do-

*) To kot v pojasnilo predvsem slovenskim srednješolskim katehetom, ker toliko hvalisajo „zasluhe“ papežev na kulturnem polju.

mišljija še tako grozno stvar, vse je bilo tu, izšlo od tod. Vzemite v roke katekizme ter si poiščite tam razne vrste grehov — niti enega ni, za katerega bi ne bilo primerov iz zgodovine papežev. In to ne po enkrat — po stokrat. — Toda zasluge papežev za znanost i umetnost v kaotični temi srednjega veka! In njih zasluge za časa renesanse (preporod duševnega življenja v Evropi okrog l. 1500. Ured.)! — V srednjem veku? Zasluge papežev? Menihi so po samostanih gojili malo znanosti, greli svoje mrzle, revne duše na solnčni svetlobi rimskih klasikov (stari pisatelji. Ured.) ter slikali začetne črke po brevirjih in molitvenikih, to je res. To je bilo beraško nadomestilo za veliko kulturo starega veka, katero je vničilo krščanstvo — toda še to ni bilo delo papežev. Takrat še ni bilo trde rimske organizacije, kakor dandanes, in ti samostani so živeli z milosti svojih deželnih gospodov, za katerimi so šli vedno, če se je šlo proti Rimu in papežu, torej tudi proti Rimu in papežu. Tako je bilo v nemški državi, tako je bilo tudi pri nas na Češkem. In kakor hitro si je Rim Kristovo vero zmonopoliziral (prisvojil) in scentraliziral, se je vse spremenilo. Samostani so postali gnojišča lenih razuzdancev, copernikov z ostanki svetnikov, kramarjev z odpustki in poneumljevalcev cele krajine daleč na okrog. In napram znanosti, umetnosti, napredku in klicom za popboljšanje je pokazalo papeštvo takoj pravo barvo. Arnold iz Breše je skončal na grmadi ravnotako, kot Giordano Bruno, Dante jih je sovražil, Galileja so mučili, Hus, Jeronim in Savonarola so končali v ognju — cela ta srednjeveška tma ima en sam izvir, in ta se imenuje: papeštvo, in kjer je kaj svetlobe, je to grmada od njega zažgana in kjer je kaj toplote, je to toplota človeške krvi, od njega prelita... In renesansa? Pa njena umetnost? Človek bere o stavbah, postavljenih v Rimu od Siksta IV., to je res, toda tisti bordel, ki ga je isti sv. Oče tam postavil, in ki mu je nesel vsako leto po 20.000 dukatov — ta bordel zasenči vse. In človek bere dalje o Aleksandru VI. ter vidi ta strašni rod Borgijev, kateremu ni bilo ničesar tako tuje, da bi ne bil mogel imenovati svoje: bodala, morilci, strup, tuje premoženje, krvosramnost, ropi, kramarjenje z najsvetejšimi in najnižjimi stvarmi, pri vsem tem satanski cinizem — in takšen sv. Oče je obsodil Savonarolo na smrt v plamenih...“

Stvarjenje in odrešenje.

(Konec.)

Ko bi bil tako hotel — božja volja je nespremenljiva — bi bila tudi po snedenem sadu ostala samo dva, in cel svet izven raja bi bil brez pomena. A glej, takoj po grehu se začno ljudje množiti, množiti pa bi se ne bili mogli brez „greha“. Torej bog ni že v naprej mogel hoteti samo dva človeka — sicer bi bila božja volja spremenljiva — ampak je hotel, da se množe nekaj stoletij, potem je celo rekel: rastite in množite se, množiti pa se niso mogli

brez greha, ker sproti bi jih ne bil delal iz ilovice, ali iz kamenja, kakor sta jih delala po velikem potopu Devkalion in Pyrha na povelje Apolona po znani grški pravljici.

So se li torej imeli ljudje množiti, potem to greh ni bil, in ni podedovanega greha. Tako se je: ali bog moral umakniti človekovi volji, ki je hotel jesti od sadu in se začel množiti, kar je neverjetno zaradi božje premoči in nespremenljivosti, ali pa se je tako zgodilo po božji volji in potem greha ni. Temu židovskemu Bogu je bilo sicer potem žal, da je ustvaril človeka, kar se ne vjema z njegovo nespremenljivostjo, in ga je neusmiljeno pokončal, a usmilil se ga je tudi in mu odrešenika obljubil. A zdaj pride največji nesmisel: bog je dal zapoved, človek je grešil in, glej, bog je zato — baje da je dal sam sebi zadoščenje — v neskončni usmiljenosti prišel na svet, da so ga ljudje ubili — in s tem je bog zadostil sam sebi. Prišel je odreševat od izvirnega greha, a ni odrešil, kajti baje ga še sedaj vsak prinese seboj na svet, kajti svet se je prej ko slej množil na enak način, torej je bilo odrešenje v tem smislu brez pomena. Razumen človek vendar ne more verjeti, da bi se bog sebe sam dal človeku mučiti, če je človek zoper njega grešil, kajti ne vjema se s pojmom boga, da bi se dal iz usmiljenja do človeka človeku mučiti, da bi s tem sam sebi zadostil. V tem torej obstoji odrešenje po učenju cerkve, in s tem so bila baje nebesa odprta.

Samo to — kajti izvirni greh je ostal in vse njega posledice nosimo vsi zato, ker se rodimo, trpimo, in v potu svojega dela jemo svoj kruh. Pa kaj to, saj je glavna stvar — pravijo — da pridemo v nebesa, in to je glavna stvar za duhovščino, in kaj jim mar vse drugo. Oni potrebujeje zvezo starega in novega zakona, zato da imajo nebesa, nebesa pa potrebujejo zato, da se jim dobro godi, kajti koliko stanejo ubogega zemljana ta neznana nebesa. Koliko se potrudimo zanje, in vse nič ne pomaga, če jih ne kupimo; ne bodi krščen, ne daj za maše, ne bodi katoliško pokopan med petjem latinskih psalmov in zvonjenjem zvonov — pa ne prideš v nebesa. V nebesa pelje samo nekaj takega, kar se dobi za denar pri duhovščini, to vse pa so baje dobili od Krista, in pravijo, da sicer ne bomo deležni odrešenja Krista, ki je prišel odrešit ves svet. Da, prišel je odrešit svet, on veliki človek, filozof, od zmot in od duhovščine, in zato so ga umorili, in umorili bi ga danes, ko bi jim prišel povedat, da hoče duha in resnice, in naj ga ne prodajajo.

Umorili pa bi ga zato, ker svet nima njegovega duha, ampak duhovništvo, ki hoče biti njegovo, in ker nima resnice, ampak dogmo, zmoto, in to zato, ker moramo na korist ene vrste ljudij in na škodo človeštva verovati duhovništvu in dogmi ter ne iščemo duha in resnice.

Kristjanstvo torej po duhu nima nič skupnega s starim židovstvom, je odpor proti hijerarhiji, proti bogomolstvu. Zveza njega s starim zakonom je nesmisel, kakor tudi vse dogme, ki iz tega izhajajo. Ista zveza škoduje čistemu kristjanstvu in ga pridi. Pridi pa ga mora, ker je to nauk proti hijerarhiji, proti bogomolstvu.

Je to nauk ljubezni in enakosti nasproti nazoru neenakosti paganske dobe, je to nauk dela nasproti besedam in bahanju pismoukov, je to nauk poglobljenja v notranjost napram kričeči zunanosti farizejev. Na vse slednje se opira hierarhija: stavi se nad ljudi, govori mnogo in kriči z zunajnostmi. Je to ista hierarhija, ki je nastopil proti nji Kristus. Zato je zvezala stari in novi zakon in si ustvarila na tej zvezi cerkev. Ta cerkev odrešuje od greha po stvarjenju. S tem, da reši ljudi iz podedovanega greha, sprejme človeka vase, in mora biti nje ali boljše duhovščine suženj za vselej. Tako veže in veže vedno, ne samo človeka ampak tudi človeštvo. Logično misleč človek pa ne more verjeti njej in išče kristjanstvo izven nje.

Takozvano sveto pismo, ki je baje pisano po navdihnjenju svetega duha, je stara židovska pravljica, ki v priprosti naivnosti pripoveduje, kako bog stvari svet — občuje s človekom, vodi ljudi etc.; ta bog je obdan z vsemi človeškimi slabostmi, kakor razni grški bogovi, seveda, saj je vse naredil — človek s svojimi slabostmi in napakami. Stvarjenje oz. nastanek sveta je torej stvar raziskavanja in vede. Kristjanstvo pa je nauk, ki nima s stvarjenjem in svetim pismom prav nič skupnega, razun da je njega glasitelj, Kristus, nastopil slučajno med Židi, ki so bili baje izvoljeno ljudstvo, da umore boga.

Smrt Kristova je prav tako naravna kakor na pr. Husova. Njega je umorila židovska duhovščina, ker je nastopil proti nji, in Husa je sežgala cerkev, ker je nastopil proti nji: Odrešenje torej, če bi bilo imelo biti za kaj, v tem gotovo ni bilo.

Zveza stvarjenja in odrešenja je torej nesmisel v svojem bistvu in v načinu: včlovečenje, spojenje boga s človekom, in smrt: človek umori boga ker hoče bog, da na ta način zadosti bogu. Kako že pravi Nietzsche: iz prevelike usmiljenosti do človeka je bog umrl...

Pokazali smo, kako je nastal nesmisel in iz nesmislov se rode nesmisli, ali kakor to cerkev imenuje: skrivnosti. Razumen človek pa hoče, da je vse jasno pred njim, in ne veruje na skrivnosti, ki so jih naredili — ljudje.

Bivši ljubljanski škof Vidmar, ki je dobro poznal svojo duhovščino, se je pri neki priliki izrazil: Če bi bilo slabo gospodarjenje s cerkvenim premoženjem zadržek za nebesa, bi prišla tja komaj dva kranjska župnika.

Iz pisma našega somišljenika: „Omenil sem Vam na eni dopisnici, da sporočim, kaj se je zgodilo v naši knjižnici potem, ko so nekateri udje brali članek o velikem škofu Jurju Josipu Štrosmajerju, ki ga je priobčila „Svob. M.“ v 4. številki. Ni še dve leti, kar sem deloval na to, da si ustanovimo knjižnico — kar se je i zgodilo. Razven tega, da smo skušali seznaniti ude knjižnice s podučnimi in zabavnimi knjigami, bilo nam je i do tega, da uredimo sobo z zemljevidom, globom in slikami, to je, tako da odgovarja knjižnici; nabavil sem in poklonil isti sohe dr. Fr. Prešerna in J. J. Štrosmajerja. Soha Št. ni ugajala marsikam u udu zato, ker je bil škof in ima na prsih križ. To je dalo

dostikrat povod za zbadanje moje osebe ter vzbujalo prepire med udi. Zastonj so bile moje besede, da se tega škofa ne more in ne sme zenačiti s kako ušjo na telesu božanstva ala M. ali pa J., da je to bil veleum, da je proslavil ime slovanov se svojim velepomembnim govorom proti „nezmotljivosti papeža“, da je dal Hrvatom vse svoje, jim ustanovil univerzo, akademijo, galerijo slik, muzeje itd. ter pomogel s tem Hrvatom na ono stopinjo kulture, kjer so, in položil temelj kulture Jugoslovanov sploh, da bo vse to vplivalo tudi na usodo delavstva in mu pomagalo v borbi za kruh, je vodilo v boljšo in srečnejšo bodočnost. Dostikrat so se mi smejali in dostavljali razne opazke na tega blagega škofa. Užalili so me, ampak to mi ni bilo tako težko kot to, da so žalili spomin Štrosmajerja, obžaloval sem, ker nisem mogel pojmiti, kako more ljudstvo slabo soditi človeka, katerega ne pozna in mu ni nič znano o njem?!

Dobili smo 4. števec „S. M.“. Drugi dan nato sem prišel v knjižnico in našel soho Štrosmajerja okrašeno z zelenjem in lavorjem. Na vprašanje, kaj to pomeni, sem dobil odgovor, da jim je šele sedaj verjetno in jasno, kdo da je bil — Štrosmajer, in da nobeno dostojanstvo in noša ne more biti zapreka, da bi človek ne bil vzor človeka in ne ljubil resnice!

Vidite torej, kako je uplival članek v „Sv. M.“! — — —

Lakota. Trščanski Llojd je objavil v št. 224. članek „Gladna godina“, ker opozarja naše ljudstvo, naj ne prodaja žita, oziroma naj se pravočasno z njim preskrbi; letos je namreč pričakovati draginje, ker letina po celem svetu kaže vsled nepravilnega vremena, da bo žetev za 50% slabša, kot po navadi. Omenjamo to za to, ker čim manj cvete pšenica kmetu, tem bolj gre v klasje — duhovniku. Lačen človek je vedno veren kristjan, dočim se napreden človek ne zanese na boga, temveč porabi svoj razum, da se pravočasno ogne nevarnosti ali jo vsaj skuša z lastnimi močmi zmanjšati.

Naša umetnost. Dokler ne bomo krasili svojih domov s sohami in podobami mož, ki so delali za prosveto naroda, toliko časa bomo kazali, da nimamo smisla za to, kar je naše. Po stenah naših hiš vidimo podobe vseh različnih svetnikov in cesarjev, in redko naletiš na podobo, ki bi imela umetniško vrednost. Kupujemo najslabše židovsko blago, nikjer ni nič našega. Ne poznamo sami sebe, ne spoštujemo svojega. Pri Čebih je drugače: Hus, Žižka, Havliček, Palacky in drugi za narod zaslužni možje se najdejo povsod. Narod se zaveda samega sebe — mi smo si tuji.

Dokler bomo pri vsakem studencu stavili lurške kapelice, toliko časa bomo kazali, da nimamo smisla za prirodno krasoto. Teh lurških kapelic je vedno več. Smo srednjeveški čim dalje bolj. Padamo. Importirana umetnost kazi našo prirodo. Kazimo jo sami, ker ne znamo ceniti krasote prirode.

Tako smo sužnji vsem, ker ne znamo ceniti niti sebe niti svoje.

Vsak naročnik S. M. more dobiti po našem posredovanju za 5 K Kupkov Album, ki je bil že razstavljen v Ljubljani in ki drugače velja 16:50 K.

Posledica splošne druginje: Na Dolenjskem so se podražile maše za 40 v, radi tega, ker se sedaj vse draži; tako je utemeljeval dotični referent podraženje maš na neki duhovniški konferenci.

Te dve številki smo poslali tudi še vsem tistim, ki nam dosedaj še niso niti vrnili, niti plačali lista. Kdor se od teh ne naroči ali vsaj priglasi, mu list z prih. številko ustavimo.

Svobodna misel velja za celo leto (10 zvezkov) 2 K; za delavce in dijake (ako se jih naroči vsaj 5 skupno pri nas) le K 1:50; v tujezemstvo K 2:50.

Vpoštevajoč razmere na Slovenskem, pošiljamo na željo list tudi v zaprtem pismu, in sicer za 4 K, ter se oddaja na Slovenskem na pošto.

5 št. našega lista je bila zaplenjena vsled članka: o vplivu križa na vzgojo otrok, kjer se navajajo zelo tehtni vzroki, zakaj se mora odstraniti križ iz šolskih sob. Ker se nas je od več strani povpraševalo po vsebini dotičnega članka, naznanjamo tem potom, da nam tega ni mogoče storiti, pač pa povemo, da kakor gotovo je sedaj občan Jeglič ljubljanski škof, tako gotovo bo še v našem listu objavljen zaplenjeni članek v celoti, ker ni drugega treba, kot da ga kak poslanec prečita v parlamentu in potem se ga lahko objavi. To se bo tudi naredilo.

Od upravnštva. Prihodnja številka izide po počitnicah, jeseni. Vsa pisma, denar itd. naj se pošiljajo, kot dosedaj, na naslov

Svobodna Misel, Praga-Vinogradi.

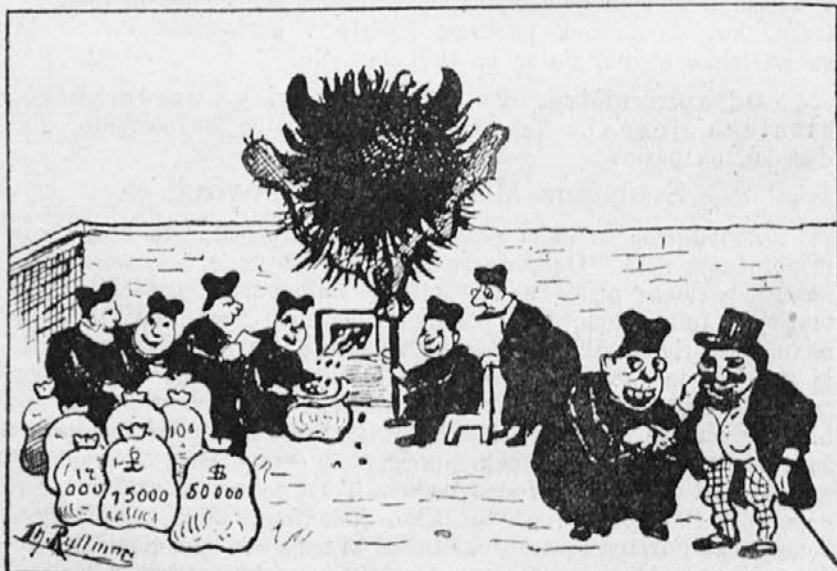
Zahvaljemo se vsem somišljenikom za prijazno in vspešno priporočanje lista. Oglašajo se namreč neprestano novi naročniki, katerih naslovov nismo sploh vedeli. Delo nam c. naročniki zelo olajšujejo tudi s tem, ker pošiljajo ob enem naročnino, tako da imamo le priglasičenih naročnikov primeroma malo. V kljub škodi, ki nam jo je povzročila zaplenba 5. številke imamo tiskarno že popolnoma plačano. Če nam bodo somišljeniki tako pridno pridobivali plačujoče naročnike kot dosedaj, bodo ti v prijetnem položaju že takoj ob zaključku prvega leta razpolagati z večjo ali manjšo vsoto v kak napreden namen. Torej le veselo na delo! Ko nabereмо 400—500 kron, že lahko kak fant, ki je šel prisiljen v semenišče, izštudira trgovski tečaj, ki traja eno leto. Somišljeniki delajo za list, list zopet zanje, in tako nam bo mogoče z malimi sredstvi, pa s združenimi močmi marsi kaj res dejanskega doseči.

Priporočamo se torej za nove naslove in opozarjanje. Na svidenje zopet mesca vinotoka!

Rimsko-katoliški hudič*)
kot ga duhovščina slika vernim ovčicam

in kakoršen je v resnici.

Lenuhi si izmišljujejo vere, butci jih sprejemajo, goljufi jih zlorablajo. *Voltaire.*

*) Te dve podobici sta iz češkega protiklerikalnega lista „Matica Svobody“, ki izhaja v Brnu, na Moravskem, Arnoldova ul. 3., vsakih 14 dni in katerega priporočamo vsem Slovencem, ki razumejo češki. Naročnina znaša za celo leto K 3—, na pol leta K 1'50.